

Viteški Kralj Aleksander I. Zedinitelj

V torek 9. oktobra je On s svojo mučeniško smrtjo v
Marseilleu posvetil in zapečatil svoje največje
delo: Jugoslavijo.

Junaški kralj vojak in borec,
modri kralj spasitelj in voditelj svojega naroda,
blagi kralj mirotvorec
je dal svoje življenje v službi naroda in države na
oltar domovine.

Umrl nam je Oče domovine.

Tako zelo smo žalostni, žalostni...

Večna slava Njegovemu spominu!
Njegov veliki duh bo živel večno med nami.

Poslednja Njegova misel je bila Jugoslavija, zadnja
Njegova želja:

„Čuvajte Jugoslavijo!“

Srčna kri Njegova, mučeniško prelita za nas, nam bo
dajala moč in voljo, da izpolnimo poslednje
naročilo mrtvega Očeta domovine.

Čuvati hočemo Jugoslavijo!

Karl Soss, predsednik Združenja trgovcev v Ljubljani:

OB DVEH POMEMBNIH STOLETNICAH

Dva velika in pomembna jubileja praznuje te dni ljubljansko in z njim tudi vse slovensko trgovstvo: stoletnico, odkar je dobilo trgovstvo z ustanovitvijo »reprezentance trgovskega stanu«
zopet svojo stanovsko organizacijo in stoletnico prve trgovske šole v Ljubljani, ki je bila tudi prva trgovska šola na vsem slovanskem jugu.

Oba jubileja sta za trgovstvo, a tudi za razvoj vse naše trgovine tako važna, da ju je hotelo ljubljansko trgovstvo svečano proslaviti. Zato sem tudi na obnem zboru Zveze trgovskih združenj v Konjicah povabil vsa združenja na proslavo, ki jo je hotelo prirediti v ta namen Združenje trgovcev v Ljubljani. Že so bile tudi priprave za proslavo v polnem teku, ko so padli v Marseju oni zločinski strelji in je vso Jugoslavijo zajela tako globoka žalost za svojim vzvišenim voditeljem in kraljem, da je bilo kar hipoma ustavljeno vse javno življenje. V tej splošni narodni žalosti seveda ni mesta za take proslave in zato se bo trgovstvo spominjalo obeh svojih pomembnih jubilejev le v svojem tisku.

Ko gledamo nazaj v dobo pred sto leti ter v duhu preletimo ves veliki razvoj, ki ga je v tem času doseglo slovensko trgovstvo, moremo s ponosom konstatirati, da smo zvesto in uspešno nadaljevali tradicijo, ki so jo uveljavili pred sto leti naši predniki.

Če so oni z ustanovitvijo reprezentance trgovskega stanu položili temelj za stanovsko organizacijo trgovstva, smo mi na teh temeljih zgradili trdno in močno stavbo, ki je dobila baš letos z ustanovitvijo Centralnega predstavništva vsega jugoslovanskega trgovstva na velikem manifestacijskem shodu v Skoplju svojo ponosno dovršitev. S posebnim zadoščenjem pa more pokazati na svoje delo v teh letih slovensko trgovstvo, ker je njegova organizacija dovršena v tej meri, da je priznana v vzgled vsemu jugoslovanskemu trgovstvu. Seme, ki je bilo položeno v zemljo z ustanovitvijo reprezentance trgovskega stanu, je danes mogočno drevo, ki dokazuje, da je slovensko trgovstvo zvesto izpolnilo svojo dolžnost do svojega stanu.

Pa tudi naš drugi veliki jubilej — stoletnico prve trgovske šole — moremo praznovati s ponosom. Ni treba nič drugega, ko da pokažemo na ravno letos dograjeno ponosno stavbo Trgovske akademije in jasno je izpričano, da se je slovensko trgovstvo vedno zavedalo, da je za napredek trgovine strokovna naobrazba prvi pogoj. Naglasiti po moramo pri tej priliki, da bi bili doseženi še mnogo večji uspehi, če bi bilo strokovno šolstvo deležno tudi večje državne podpore. V tej smeri se mora nadaljevati naše delo, ker more napredovati samo ono narodno gospodarstvo, ki se more opirati na popolnoma izvedeno strokovno šolstvo.

Ljubljana je bila od nekaj važno trgovsko mesto, in to ne le zaradi svoje odlične zemljepisne lege, temveč tudi zaradi sposobnosti in solidnosti svojih trgovcev. To veliko dedščino, ki smo jo prejeli od svojih prednikov, smo zvesto očuvali in mirno moremo reči, da je solidnost slovenskega trgovca danes prav tako povsod pripoznana, kakor je bila na glasu pred sto leti. In na podlagi te solidnosti in sposobnosti slovenskega trgovstva gledamo tudi z zaupanjem v bodočnost. Naj bi bili časi še tako težki, naj bi bile razne ovire za razvoj

trgovine še tako velike in naj bi končno nerazumevanje za gospodarska vprašanja na odločujočih mestih še tako otežkočalo pravi razvoj gospodarstva, bo vendar slovensko trgovstvo, oprto na svoje organizacije in svojo dobro strokovno kvalifikacijo premagalo vse težave, kakor jih je premagalo že celo stoletje.

Nismo pa prevzete dedščine le očevali, temveč jo še pomnožili in razširili. Trgovina, ki je bila pred sto leti še v veliki večini v rokah tujca, je danes čisto naša in osamosvojitelj slovenske trgovine je že skoraj popolnoma izvedeno dejstvo. Ta osamosvojitelj je podlaga za gospodarsko osamosvojitelj našega naroda in zato ni danes slovenski trgovec le borec za svoje stanovske pravice, temveč voditelj v boju za uveljavljenje pravic vseh gospodarskih stanov. Boj slovenskega trgovstva je postal danes že čisto identičen z bojem za napredek našega gospodarstva in v tem je tudi ona velika moralna sila, da moremo praznovati oba svoja velika jubileja z vso vero v lepšo bodočnost našega gospodarstva in našega naroda.

Ob obeh velikih jubilejih more slovensko trgovstvo s samozavestjo polagati račun o svojem delu, ki ga je storilo v preteklosti, ker to delo dokazuje, da je popolnoma storilo svojo dolžnost tako do lastnega stanu ko do vsega naroda. Želimo le eno, da bi bilo to delo tudi vedno priznано in pravilno ocenjeno na odločujočih mestih in da se prizna slovenskemu trgovstvu tudi v javnem življenju ono mesto in ona veljava, ki mu po njegovem pomenu in delu gre. Bo to le v korist tudi vsemu našem narodnemu gospodarstvu, ki more napredovati le, kadar cvete in prospeva trgovina, ki v prvi vrsti ustvarja narodni kapital.

Ob stoletnici prve reprezentance trgovskega stanu more biti naše geslo samo eno, da s požrtvovalnim delom za napredek naših organizacij utrdimo veljavo trgovskega stanu v javnosti in s tem omogočimo, da bodo zahteve gospodarskih stanov in še posebej trgovskega stanu vedno v polni meri upoštevane.

Karl Soss

predsednik Združenja trgovcev v
Ljubljani

Albin Smrkolj, načelnik šolskega odbora in podpredsednik Združenja trgovcev v Ljubljani:

DVAJSETPETLETNICA SLOVENSKE GREMIJALNE TRGOVSKE ŠOLE OB STOLETNICI TRGOVSKEGA ŠOLSTVA

V letošnjem letu ob stoletnici prve trgovske šole v Ljubljani, praznuje ljubljansko trgovstvo velepomembni kulturni jubilej petindvajsetletnice, odkar se je naša gremijalna trgovska šola izločila iz nekdanje Mahrove šole in prešla v slovenske roke ter tako zadobila narodno učno podlago.

Do tedaj so imeli naši trgovski vajenci nemški pouk in vladal je nemški duh. Zaradi tega je večkrat prišlo do neljubih dogodkov, ker so si učitelji dovoljevali napram slovenskemu trgovskemu naraščaju izraze, ki so očitovali mržnjo do vsega, kar se ni hotelo uklanjati nemški oblasti.

Preko tega jubileja ne moremo, da ne bi omenili takratnih narodnostnih bojev, naperjenih proti nemški nadoblasti v javnih uradih in važnih kulturnih ustanovah. Ta narodnostni pokret je našel v svojih vrstah tudi slovensko trgovstvo, zlasti slovensko sotrudištvo, kot vnete pobornike in neutrašene borce vselej, kadar je bilo treba dati povdarka slovenskemu značaju naše Ljubljane. Pod takimi okoliščinami so se vzgajali tudi takratni trgovski vajenci. Vrhunec je bil dosežen za septembrskih dogodkov leta 1908. Gremij trgocev v Ljubljani je pod načelstvom zaslužnega veletržca Ivana Kneza po burni seji, ki se je vršila meseca aprila l. 1909., izvedel izločitev trgovske gremijalne šole iz Mahrovega zavoda. Možati nastop ljubljanskega trgovstva je podprla tudi mestna občina ljubljanska s tem, da je dala novi šoli na razpolago prostore v šolskem poslopju na Ledini. Takratni ravnatelj srednje tehnične šole Ivan Šubic in sedanji predsednik trg. društva »Merkur« dr. Fran Windischer sta izdelala statute nove šole, nje vodstvo pa je prevzel takratni voditelj I. deške mestne ljudske šole Jakob Dimnik.

Pomen ustanovitve samostojne slovenske gremijalne trgovske šole je bil dalekosežen. Lahko rečemo, da je šele z ustanovitvijo te šole dobila doraščajoča slovenska trgovska mladina pravo narodno usmeritev in vzgojo, zakar smo se Slovenci v tistih letih morali na vseh poljih boriti. Šele z ustanovitvijo slovenske gremijalne šole se je slovenska trgovska mladina začela vzgajati v materinem jeziku in je bila s tem odtegnjena nemškemu vplivu, ki je bil zlasti v pridobitnih krogih posebno močan. Ustanovitev slovenske gremijalne šole pomeni tedaj važen kulturno političen dogodek nele v zgodovini ljubljanskega trgovstva, temveč Ljubljane sploh.

Poslej je šla naša gremijalna šola naprej s tokom časa. Postavila si je za cilj vzgojevati v vsakem oziru tako trgovsko generacijo, ki bo znala korakati z duhom časa in dala slovenskemu trgovskemu stanu ljudi nele strokovno podkovanе, temveč v narodnem oziru značaje, na katere se bo narod v borbi z nemštvom mogel vedno zanašati. To svoje poslanstvo je naša gremijalna šola tudi vršila in je bila ves čas tujega gospodstva trdnjava slovenskega trgovstva.

V narodni državi pa je gremijalna šola prevzela tudi nove naloge. Ni bila več potrebna borba proti tujemu vplivu, temveč je šola odslej osredotočila svoje delovanje le na vzgojo solidnega in visokih dolžnosti trgovstva zavedajočega se naraščaja. V lažjo dosego teh ciljev se je na pobudo Josipa J. Kavčiča, ki ima za razvoj šole kot dolgoletni načelnik in duhovni vodja največje zasluge, sklenilo zahtevati kot predizobrazbo za vstop v gremijalno šolo najmanj 3 razrede srednje šole. Na ta način so se lahko stavile vajencem večje zahteve in se je šola v vseh ozirih povzpela na višjo stopnjo, tako da odgovarja po učni snovi na splošno srednji trgovski šoli, zlasti je kot gremijalna šola najboljša te vrste v naši državi. Vodstvo je sedaj v spretnih rokah šolskega nadzornika Rada Gruma, ki ima velike zasluge, da se je šola povzpela na sedanjo višino.

Ko je bil dograjen Trgovski dom, se je šola preselila v lastne moderne učne prostore. Žal preti z novim obrtnim zakonom naši gremijalni šoli hud udarec, ker se s tem zakonom enotno določa za vso državo predizobrazba za trgovske vajence s štirimi razredi osnovne šole. Če upoštevamo, da zahteva današnji čas od trgovca vsestransko in temeljito izobrazbo, pomenja ta določba novega obrtnega zakona korak nazaj na poti, ki so jo utirali voditelji slovenskega trgovstva. Zato upamo, da se bo vendar še našel način, da bi se šoli trgovskega združenja ohranila dosedanja visoka stopnja. Sedanji odbor se trudi, da ohrani šolo v tradicijah, da bo ostala vzgajališče ljudi, kateri bodo v vsakem oziru lahko v ponos slovenskemu trgovskemu stanu.

Ko se oziramo nazaj, na narodnostne boje slovenskega trgovstva, nato po osvobojenju na prizadevanja, vzgojiti doraščajočo trgovsko mladež v zavedne jugoslovanske državljanke, na katere bo lahko z zaupanjem gledal naš trgovski stan, se še prav posebno zavedamo pomena in važnosti naše gremijalne šole. Saj je trgovski stan ne le eden najvažnejših stanov človeške družbe, temveč je tudi stan, kateri nosi gospodarske temelje države. Zato smatra vodstvo šole za svojo največjo dolžnost, delovati tudi naprej na izpopolnjevanju trgovske šole našega združenja in sem uverjen, da bodo naši skupni naporji rodili lepe uspehe.

Albin Smrkolj

načelnik šolskega odbora in podpredsednik Združenja trgovcev v Ljubljani

Dr. Rudolf Andrejka:

OB STOLETNICI ZASTOPSTVA LJUBLJANSKIH TRGOVCEV

Ljubljanski trgovci so bili v srednjem veku stanovsko organizirani v posebnem cehu, v katerem je bilo l. 1762. združenih 25 trgovcev. Ta ceh je že od starine skrbno čuval posebne kupčijske in monopolske pravice (privilegije), ki si jih je pridobilo trgovstvo in katere je vedno predložilo vsakemu novo nastopajočemu vladarju, da jih potrdi. Taka potrdila so ohranjena iz l. 1706., 1756. in 1786. V zadnjem potrdilu, ki ga je izdal dne 17. decembra 1786 cesar Jožef II., se potrjuje obstoj tega trgovskega združenja (*Handlungs-Gesellschaft*), ki je bilo prisilnega značaja. Vsak trgovec ali kramar v Ljubljani je namreč moral biti njegova član; kdor ni pristopil gremiju ali kogar gremij ni pripustil v svojo sredo, ni smel izvrševati trgovskega poklica.

Gremij je skrbno gledal tudi na to, da se število trgovcev in kramarjev ni pomnožilo; zlasti je branil pristop tujcem, tako da je prihajala trgovska pravica le od očeta na sina, od moža na vdovo. Šele takrat, kadar ni bilo takih naslednikov ali kadar ti nasledniki niso mogli ali marali izvrševati trgovine, se je dalo izpraznjeno mesto na javno dražbo. Pri tem pa je gremij skušal, če le mogoče, sam izdražiti to mesto, da bi le zmanjšal število trgovcev in kramarjev in s tem tudi njih medsebojno konkurenco. Odpor zoper tujce, to je nedomačine in kar najmočnejše gmotno zavarovanje domače trgovske žlahte, ki sta značilni za gospodarsko vezanost srednjega veka, sta trajala do konca 18. stoletja in v marsikaterih pojavih še v prvo tretjino 19. stoletja.

Članov ljubljanskega trgovskega gremija je bilo l. 1787. samo 20. Bili so to trgovci Alborgetti, Bartolotti, Cargniatti, Christian, Damijan, Del Rossi, Desselbrumer, Dicorona, Hartl, Jaklič, Merl, Matevž Mulley, Janez Jurij Mulley, Petz, Anton Rode, Sernec (Sernitz), Tišov (Tischau), Vogou in trgovki Steinwender in Zetter. Načelnik gremija je bil trgovec Lenart Vogou, ki ga je bila kresija potrdila dne 10. maja 1787.

Gremij ljubljanskega trgovstva je nenadoma prenehal ob francoski zasedbi l. 1809. Francozi so namreč v zasedenih ilirskih deželah odpravili vsa stanovska združenja, trgovska in rokodelska, na podstavi svojega zakona z dne 14. junija 1791 (*loi Chapelier*¹), ker niso priznavali po načelih francoske revolucije nobene avtoritete, ki bi se vrivala med posameznega državljana in totalitarno državno oblast. Vsaka taka organizacija, pa bodisi društvo, korporacija ali ceh, jim je bila »naperjena zoper svobodo in enakost državljanov pred zakoni« in zato proti ustavi.

Ljubljanski trgovci torej l. 1809.—1813. niso smeli nastopati kot združena gospodarska enota napram francoski vladi; vse omejitve ob nastopu in izvrševanju trgovine so odpadle, pogoje za sprejemanje, izučbo in odpust vajencev je določevala državna oblast in ne več gremij; cene blagu pa so se prepuščale prav v smislu gospodarskega liberalizma, »svobod-

¹ Člen 1. tega zakona pravi: Ena izmed temeljnih osnov francoske ustave je odprava vsake vrste korporacij državljanov istega stanu in poklica. Prepovedano jih je na novo ustanavljati pod katerokoli pretvezo in v katerikoli obliki.

nemu delovanju gospodarskih sil«, to je prosti konkurenci. Ta nenadni prelom z ukoreninjenimi gospodarskimi osnovami, ki so dosihmal veljale, je zadel mnoge ljubljanske trgovine tem huje, ker jim je izpodrezavala obenem Napoleonova celinska zapora dosedanje vire njihovega zaslužka.

Ko je prenehala z odhodom Francozov iz ilirskih dežel francoska državna oblast, je ljubljansko trgovstvo in obrtništvo pričakovalo, da bo avstrijska vlada ob splošni restavraciji vpostavila tudi strokovna združenja trgovcev in obrtnikov, to tembolj, ker so vsi cehi v sosednih avstrijskih deželah (Stajerska, Spodnja Koroška) nemoteno delovali. Toda to se ni zgodilo. Avstrijska vlada, v katero je med tem pronicalo načelo o trgovski in obrtni svobodi, ni hotela v Iliriji več dovoljevati cehov in je sankcionirala stanje, ki ga je prevzela od Francozov. Ilirski gubernij v Ljubljani je skozi desetletja po odhodu Francozov dosledno in odločno odklanjeval vse tovrstne prošnje in tožbe obrtnikov in trgovcev, saj je bila vlada priporočala že l. 1809. »liberalnost pri podeljevanju obrtnih pravic in odpravo nadležnih zaprek in utesnitev, ki ovirajo razvoj nacionalnega blagostanja«. Tudi je prijalo absolutističnemu duhu Metternichove dobe, da je bilo v državi čim manj svobodnih in avtonomnih združitvev avtoritarnega značaja, kakršni so bili brez dvoma cehi.²

Ob tej miselni orijentaciji odločujočih krogov se je porajalo od l. 1832. sem prizadevanje ljubljanskega trgovstva po lastnem, čeprav skromnem zastopstvu. Pobudnik temu gibanju je bil agilni ljubljanski trgovec Ferdinand Jožef Schmidt, ki je pozneje ustanovil trgovstvu tudi gremijalno šolo in prve zametke trgovskega bolniško podpornega sklada. V začetku l. 1832. je sklical trgovce na posvetovanje, katerega posledica je bila vloga trgovstva na ilirski gubernij z dne 1. avgusta 1832, spisana, kakor vse kaže, po poprejšnjem sporazumu z vlado ali vsaj z zastopnikom prvostopnega obrtnega oblastva, ljubljanskim županom Janezom Nep. Hradeckem.

V tej vlogi opozarja trgovstvo³ na nered, ki je nastal v trgovini zaradi pomanjkanja vsaktere strokovne organizacije in prosijo gubernij, naj dovoli trgovstvu kot najvažnejšemu meščanskemu sloju in gospodarski

² Več o tem v mojem referatu dr. Slokarjeve knjige »Geschichte der österreichischen Industrie« pod zaglavjem: Razvoj industrije in industrijske politike v naših deželah v prvi polovici 19. stoletja, Trgovski Tovariš, št. 5, str. 89—81 in št. 6—7, str. 128.

³ Podpisali so to vlogo nastopni ljubljanski trgovci: Ivan Aichholzer, trg. z manuf., Mestni trg 237 (17), Ignacij Bernbacher, trg. za manuf., Sv. Pet. predm. 146 (danes Miklošičeva 2), Luigi Cantoni, trg. z manuf., Mestni trg 12, Gašper Debeve, špecer. trg., Krakovo 67 (Gradaška ul.), Ivan Dežman, trg. z manuf., Spitalska ulica 270 (11), Ignacij Engler, špecer. trg., Kapuc predm. 24 (Kongresni trg 7), Boštjan Friedrich, trg. z manuf., Mestni trg 10, Leopold Frörentreich, špecer. trg., Mestni trg 236 (16), brata Nikolaj in Leopold Gasperotti, Kapucin. predm. 45 (Wolfova ul. 4), Franc Gregele, manuf. trg., Mestni trg 236 (16), Nikolaj Grumnig, manuf. trg., Mestni trg 261 (23), Ivan Nep. Hojnik (Hoinig), žitni trgovec, Kapucin. predm. 58 (Šelenburgova 3), Andrej Ješenjak (Jeschenagg), manuf. trg., Mestni trg 312 (Pred Škofijo), Janez Kristijan Kantz, špec. in špedicij. tvrdka, Gradišče 54 (Boršnikov trg 3), Ignacij pl. Kleinmayer, tiskar in knjigar, Mestni trg 2, Viljem Henrik Korn, knjigar, Mestni trg 8, (2), Ivan Jurij Licht, knjigar, Mestni trg 280 (Pred Škofijo 3), Josip Luckmann, manuf. trg., Mestni trg 238 (18), Lambert C. Luckmann, špecer. trg. in špedicija, Kapucin. predm. 54 (Prešernova 11), Janez Lininger, špecer. trg., Stari trg 30, Janez Možic (Moschitz), špecer. trg., Polj. predm. (Poljanska cesta 3), Ivan Nep. Mühleisen, trg. s špecer. in železnino, Nemški trg 206 (Napoleonov trg 7), Leopold Paternolli, knjigar, Mestni

hrbtenici mesta Ljubljane zopet »neko vrsto stanovskega zastopstva«, da uvede v trgovsko življenje zopet času primerni red in daje vladi in magistratu zaželeno nasvete v trgovskih stvareh. Da to ni bil več predfrancoski, celhovski organizirani trgovski gremij, je razvidno že iz ponižne vloge in iz naslova zastopstva samega. Le nekak »odbor«, neko »predstavništvo« trgovcev, obstoječe iz treh članov (enega načelnika in dveh prisednikov) naj bo ta reprezentanca nekako glasilo mnenja in želja trgovstva nasproti oblastvom, torej zgolj posvetovalni organ brez avtonomije in eksekutive.

Vlogi, ki jo je priporočal župan Hradecky, je ilirski gubernij res ugodil; z odlokom z dne 20. decembra 1832, št. 27.166, je v načelu dovolil, da se v Ljubljani osnuje »zastopstvo trgovcev (Handelsrepräsentanz), obstoječe iz 2—3 odbornikov ali reprezentantov, ki naj oddajajo, izvoljeni po celokupnem trgovstvu, v imenu svojih komitentov na poziv oblastev s potrebno preudarnostjo, natančnostjo in nepristranostjo izjave v trgovskih stvareh in zastopajo v pripravnih primerih interese svojih komitentov; na te reprezentante se smejo v teh odnošajih poslati uradne vročbe in intimacije.«

Na vlada s to močno zaklavzulirano dovolitvijo niti daleč ni mislila oživiti stari trgovski gremij, je razvidno iz pridržkov in pripomb, ki jih je pristavila v dovolilnem odloku. Reprezentanca namreč »ne sme vršiti nikakršnega pritiska na posamezne trgovce niti jim omejevati njih trgovskih pravic ali posegati v njih osebno delovanje in koristi, ker tu ni govora o kaki strnjeni, z načelstvom opremljeni korporaciji. Tudi občinskega sveta ne sme reprezentanca v njegovem pristojnem področju ovirati ali omejevati. Volitve reprezentantov se morajo izvršiti pod oblastvenim nadzorstvom; pri tem ni prezreti interesov različnih trgovskih strok; posebno se je treba tu v Ljubljani ozirati na spedicijo in trgovino z deželnimi pridelki kot gospodarsko najvažnejši trgovski panogi v Ljubljani. Imena izvoljenih reprezentantov je naznaniti guberniju.«

V smislu tega odloka je magistrat razpisal volitev reprezentantov na dan 20. marca 1833. Vršila se je pod nadzorstvom župana Hradeckega. Prvi zastopniki, ki si jih je ljubljansko trgovstvo izvolilo (»Repräsentanten des Handelsstandes«) so bili:

Ferdinand Josip Schmidt, Kapucinsko predmestje 28 (danes Kongresni trg 11), za špecerijsko stroko;

trg 263 (25), Miha Rainisch, žitni trg., Gosposka ul. 240, Nikolaj Recher, žitni trgovec, Gradišče 17 (Rimska cesta 2), Josip Sauer, žitni trgovec, Gradišče 19 (Rimska cesta 6), Franc in Josip Schantel, špecer. trg., Mestni trg 279 (Pred škofijo 2), Ferdinand Josip Schmidt, trg. s špec. in semenj, Kapucin. predmestje 28 (Kongresni trg 11), Josip Seunig, žitni trg., Gradišče 32 (Gradišče 4), brata (Josip in Ivan) Schreyer, manuf. trg., Mestni trg 239 (19), Martina Sonca vdova, manuf. trg., Mestni trg 240 (20), Josip Sparovic (Sparovitz), špecer. trg., Mestni trg 281 (Pred škofijo 4), Josip Stare, manuf. trg., Stari trg 15 (3), Anton Stroj (Stroy), manuf. trgovina, Mestni trg 9, Ivan Supančič (Suppantšitsch), trg. s špecer. in železom, Špitalska ulica 269 (9), tvrdka Terpinc in Fabriotti, trg. z dežel. pridelki, Mestni trg 8, Lenart Vogou, trg. špecer. in železom, Mestni trg 278 (Pred škofijo 1), Filip Jakob Walland, trg. s špecer. in železom, Mestni trg 263 (25), Alojzij Wasser, špecer. trg., Stari trg 21 (13), Janez Ev. Wutscher, trg. s špecer. in železom, Marijin trg 19 (5) in Karl Zwyer, žitni trg., Gradišče 27 (1).

Uprava Združenja trgovcev v Ljubljani

Sede: **Stane Vidmar**, predsednik Društva veletrgovcev in industrijalcev; **Albin Smrkolj**, načelnik šolskega odbora in podpredsednik združenja; **Karl Soss**, predsednik Združenja trgovcev v Ljubljani; **Ivan Jelačič**, predsednik Žbornice za TOI; **Pavel Fabiani**, blagajnik Zveze trgovskih združenj in načelnik sekcije manu-fakturistov. — Stoje: **Lojze Šmuc**, tajnik združenja; **Vencislav Breznik**, **Ivan Bahovec**, načelnik sekcije trg. s papirjem in pls. potrebinami; **Dominik Čebin**, načelnik sekcije trg. s kurivom, **Viktor Meden**, načelnik sekcije veletrg. z žganjem; **Janko Krek**, predsednik Društva trgovskih potnikov; **Anton Verbič**, načelnik sekcije trg. s spec. blagom in blagajnik združenja; **Franc Kamensek**, podnačelnik sekcije trg. s spec. blagom; **Jos. J. Kavčič**, predsednik Zveze trg. združenj Dravske banovine; **Viktor Sober**, **Milan Česnik**.

Franc Gregel, Mestni trg 236 (16), za manufakturno stroko, in Janez Kristijan Kantz, Gradišče 54 (danes Borštnikov trg 3), za špedicijo in trgovino z deželnimi pridelki.

Ker pa so bili ljubljanski trgovci pogostoma po trgovskih potih zdoma, je nastala po sili razmer kar sama od sebe potreba namestnikov. Trgovska reprezentanca se je v tem pogledu l. 1834. dopolnila z naslednjimi namestniki reprezentantov (Subrepräsentanten, Vicerepräsentanten):

Alojzij Wasser, Stari trg šte. 21 (13), za špecerijsko stroko (Schmidtov namestnik);

Ignacij Bernbacher, Št. Petersko predmestje 146 (Sv. Petra cesta 1), za manufakturno stroko (Greglov namestnik) in

Ignacij Engler, Kapucinsko predmestje 24 (danes Kongresni trg 7), za špedicijo (Kantzov namestnik).

Uvedbo teh namestnikov in njih izvolitev je ilirski gubernij potrdil z odlokom z dne 31. julija 1834.

Z začetkom avgusta 1834 je bila torej trgovska reprezentanca povsem organizirana.

Podzastopniki so vršili posle reprezentantov samo za čas njih odsotnosti, niso pa imeli pravice, da so po njih odstopu ali smrti avtomatično stopili na njih mesto. To vidimo v dveh primerih, ki sta se dogodila kmalu po konstituiranju reprezentance.

Dne 12. decembra 1834 je umrl reprezentant Janez Kristijan Kantz, dne 8. januarja 1836 pa je Franc Gregel⁴ zaradi bolehnosti odložil svoje mesto v reprezentanci. Za dopolnitev izpraznjenih mest se je razpisala na dan 29. februarja nadomestna volitev, pri kateri je bil na Kančevo mesto (špedicija) izvoljen ne morda njegov podzastopnik Engler, ampak imetnik špedicijske in komisijske trgovine v Slonovi ulici 54 (danes Prešernova ulica 11) Lambert Karl Luckmann, na Greglovo mesto (manufaktura) pa Janez Jurij Scribe, trgovec z manufakturnim blagom, Mestni trg 239 (19). Izvolitev teh novih reprezentantov je potrdil gubernij z odlokom z dne 16. aprila 1836, št. 8887.

Na sličen način se je reprezentanca dopolnjevala tudi v naslednjih letih tja do l. 1850. Ko se je Ferdinand Josip Schmidt umaknil v zasebno življenje na svoje posestvo v Sp. Šiški, je bil na njegovo mesto (špedicija) l. 1838. izvoljen Janez Nep. Mühleisen, trgovec s špecerijskim blagom in železnino na Nemškem trgu 206 (danes Napoleonov trg 7). Njegov naslednik je bil od l. 1845. dalje Karl Holzer, trgovec s špecerijo na Dunajski cesti 4 (10), ki je posloval do l. 1850.

V manufakturni stroki je bil na Scribejevo mesto po njegovi smrti l. 1844. izvoljen za reprezentanta Josip Schreyer, trgovec z manufakturno v Špitalski ulici 269 (9), po njegovem odhodu pa l. 1849. Josip Aicholzer, trgovec z manufakturno na Mestnem trgu 237 (17).

V špedicijski stroki je ostal Lambert Karl Luckmann od svoje izvolitve l. 1836. do ukinitve reprezentance (1850) neprekinjeno na svojem mestu.

Dasi je bilo področje trgovske reprezentance od vsega početka nasprotno področju in veljavi starega, predfrancoskega trgovskega gremija močno okrnjeno, se je reprezentanca vendarle lotila svojih poslov z veliko vnemo in natančnostjo. Za prvo svojo nalogo je štel strokovno iz-

⁴ Umrl je še isto leto (28. novembra 1836).

obraževanje trgovskega naraščaja. V tem pogledu je ustanovila na pobudo svojega premiselnega in delavnega člana Ferdinanda Schmidta takoj v prvem letu svojega obstoja gremijalno trgovsko šolo.⁵ A tudi sicer je budno pazila na to, da se niso vrinili v trgovski stan ljudje brez potrebne trgovske izobrazbe ali brez materialnih pogojev in moralnih kvalitet, ki so se terjale za trgovca. Obrtni akti mestnega arhiva iz l. 1834.—1850. hranijo v tem pogledu številne primere, kako vestno in temeljito je podajala reprezentanca svoja mnenja magistratu ob vsaki novi prošnji, kako odločno se je v svojih ugovorih in pritožbah na kresijo ali na gubernij postavila za koristi in pride ljubljanskega trgovstva in kako je, seveda le s pomočjo magistrata (eksekutive ni imela!), napravila red pri izvrševanju obstoječih trgovskih obrtov. Seveda se pa reprezentanca, zlasti spočetka, ni mogla še povsem otresti starega cehovskega duha, ki je težil po kolikor zaključenem številu (numerus clausus) trgovin in po odhranjanju tujih prihajačev za vsako ceno, torej tudi z ugovori in pomisleki, ki so bili časih prav kilavi ali pa celo iz trte zviti. Zato jih magistrat in gubernij v takih primerih ni upošteval.⁶ Rerezentanti so razen tega pobirali prispevke trgovstva za gremijalno šolo in so s časom nabrali znaten šolski fond, ki je že l. 1850. ob prenehanju reprezentance znašal nad 12.000 fl. Nadzorovali so neposredno in iz prve roke pouk na šoli in pristvovali sklepnim preizkušnjam vajencev. Upravljali so tudi po Ferdinandu Schmidtu ustanovljeni trgovski bolniški fond.

Trgovska reprezentanca je poslovala v tu orisanem obsegu do l. 1851. Z ustanovitvijo trgovske in obrtne zbornice (1850) pa je poslalo njeno nadaljnje delovanje precej nepotrebno, ker je bilo dobilo trgovstvo v svoji avtonomni zbornici vse drugače trdno zastopstvo svojih pridov in koristi, kakršnega mu šibka reprezentanca ni mogla nuditi.

Zato se je na seji trgovske in obrtne zbornice dne 4. aprila 1851 sklenilo, naj se ljubljansko trgovstvo povpraša, ali je za to, da se trgovska reprezentanca odpravi z vsemi njenimi dolžnostmi glede trgovske blagajne, trgovske šole itd. in da se prenesejo njeni posli na trgovsko zbornico.

V tem pogledu so se na povabilo zbornice obrnili zadnji reprezentanti: Lambert Karl Luckmann, takrat že prvi predsednik trgovske zbornice, Karl Holzer in Josip Schreyer, oba obenem člana te zbornice, s

⁵ Glej o tem članka: »Prva trgovska šola v Ljubljani« in »Ustroj in razvoj gremijalne trgovske šole v Ljubljani« v priložni številki Trg. Tovariša, stran 192 in stran 197. (Op. ur.)

⁶ Ob priliki takih ugovorov in pritožb so se mnogokrat reševala prav mikavna vprašanja tedaj veljavnega obrtne prava. Pogostoma najdemo n. pr. ugovor reprezentance, da se prosilec za določeno trgovsko stroko ni učil in izučil v dotični stroki, ampak v drugi trgovski panogi. (Slučaji Gašperja Debeveca v Krakovem, Karla Aichholzerja na Mestnem trgu 237, Janeza Julija Kantza v Gradišču 54). Obrtna oblastva so pa dosledno razsojala, da je za trgovske obrte potrebna le splošna trgovska izobrazba, ne pa specialna izučenost v dotični stroki. Nadaljna stalna rubrina v razsodbah obrtnih oblastev je bila ta, da se pri trgovskih obratih, med katere je spadalo tudi knjigarstvo, ni treba ozirati na krajevno potrebo. (Slučaj Jurija Lechnerja, knjigarja iz Celovca). Tudi to, da je prosilec že drugod izvrševal trgovino, se ni imelo za dovolj, da bi se mu nastop trgovine v Ljubljani zabranil. (Slučaj Janeza Nep. Plautza iz Zeleznikov). Strogo pa se je gledalo na to, da so različne stroke trgovin krite vsaka s posebnim obrtnim dovoljenjem. Za manufakturo in galanterijo se ni smelo zaprositi hkrati v eni prošnji, ker je bilo treba, za vsako stroko posebne obrtne pravice. Kljubovalnikom se je reprezentanca strogo postavila po robu.

posebno okrožnico z dne 15. aprila 1851 na svoje trgovske tovariše, ali pritrde razpustu reprezentance in prenosu njenih poslov na trgovsko in obrtno zbornico za Kranjsko.

Od vseh 62, na okrožnici napisanih trgovcev se ni nobeden izjavil odklonilno. Nepodpisanih je le šest: Josip Debevc, J. M. Kanz, tvrdka Kleinmayer & Bamberg, Matevž Oitzinger, Franc Rößmann in Franc Sartori. Odsotna sta bila trgovca Hauffen in Klinger. Ostalih 54 je pritrnilo razpustu.⁷

Sredi l. 1851. je po tem sklepu prenehala trgovska reprezentanca, ki je skozi 17 let zastopala težnje, želje in pritožbe ljubljanskega trgovstva.

Dasi je bila izmed vseh zastopstev, ki jih je imelo ljubljansko trgovstvo v teku stoletij, najšibkejša, je vendar po bistrem duhu, iniciativnosti, poštenosti in socialnem čutu svojih članov, dosegla lepe uspehe, ki so jo, kakor priča gremijalna šola in trgovski bolniški zaklad, preživeli do danes. Oživela in ohranila je v časih, ki so bili stanovskim združitvam prav nenaklonjeni, ljubljanskemu trgovstvu zavest interesne in socialne skupnosti. Zato tvori s trgovsko in obrtno zbornico in z gremijem trgovcev, ki se je ustanovil l. 1881., neprekinjeno verigo stoletnega zastopstva ljubljanskih trgovcev.

Rudolf Dostal:

PRVA TRGOVSKA ŠOLA V LJUBLJANI

(Ob njeni stoletnici)

Francoska vlada je začetkom preteklega stoletja v dobi okupacije naših dežel mnogo storila za razvoj našega šolstva. Ta doba od l. 1809. do 1813. pa je bila mnogo prekratka, da bi ustvarila temelje našega strokovnega šolstva. Pa tudi pozneje, ko si je Avstrija zopet pridobila naše pokrajine, se avstrijska državna uprava ni popolnoma nič brigala za ustanovitev trgovskega šolstva. In tako je bilo v tem pogledu naše trgovstvo navezano takrat, kakor tudi še pozneje večkrat, izključno na samopomoč.

Misel za osnovanje trgovske šole je sprožil ljubljanski trgovec Ferdinand Jožef Schmidt. Do leta 1833. je poslovala »kranjska komercialna komisija«, ki je imela nalogo poročati oblastem o trgovini, industriji in poljedelstvu ter splošno ščititi trgovske koristi. Poleg te komisije so bili še trije »reprezentanti« kot zastopniki ljubljanskega trgovstva. V obeh zastopstvih je fungiral že imenovani ljubljanski trgovec Schmidt, ki je

⁷ Za razpust reprezentance so se l. 1851. izrekle naslednje trgovske tvrdke: Janez Krst. Aichholzer, Ivan Baumgartner, c. kr. privil. bombažna predilnica H. in D. Moline, Jožef Bernbacher, Alojzij Cantoni, Jožefa Cillija ded., L. Fleischmann, Jakob Friedrich, J. Giontini, vdova Grumnig, Karl Holzer, Gustav Heiman, c. kr. privil. mehanična papirnica v Vevčah, Andreja Jeschenagga vdova, Alojzij Kajzelj, Josip Karinger, Anton Krisper, Josip Kordin, J. W. Kos, Janez Krašovic, Matevž Krašovic, Lambert Karl Luckmann, Mallner & Mayer, Florijan Maurer, Janez N. Mühleisen, Karl Pachner, Josip Pauer, Pesjak in sinovi, Janez N. Plautz, Josip Pleiweiss, J. M. Rachoy, Nikolaj Recher, Ludvik H. Reddi, Sonc vd. & Komanac, Schreyer, Ferdinand J. Schmidt, Rupert E. Slamnik, Janez Smrekar, Franc Ksaverij Souvan, Souvan & Zottmann, Josip Stare, Janez Krstnik Suppančič, Tomšič & Kham, Alojzij Toniutti, Albert Trinker, vdova Vogou, Filip Walland, Karl Wanisch, J. Wölfling in c. kr. privil. sladkorna čistilnica (cukrarna) po ravnateljstvu Karlu Krantzu.

bil leta 1833. izvoljen v baš ustanovljeno »reprezentanco trgovskega stanu« (Repräsentation des Handelsstandes). Na njegovo pobudo je izdala reprezentanca vabilo ljubljanskim trgovcem k splošnemu zborovanju, ki se je nato vršilo dne 16. septembra 1833 v posvetovalnici ljubljanskega mestnega magistrata. Poleg številnih trgovcev so se udeležili zborovanja tudi c. kr. svetovalec in ljubljanski župan Janez Nep. Hradecky ter več magistratnih svetnikov. Poročal je reprezentant trgovskega stanu Schmidt, ki je poudarjal nedostatek trgovskega zastopstva v Ljubljani, češ da ima to za trgovski stan zelo slabe posledice, odkar se je Kranjska spet vrnila v avstrijsko državo. Med ostalim je tudi opozarjal na važnost trgovskega šolstva in priporočal predvsem ustanovitev trgovskega učnega zavoda v Ljubljani. Schmidt je prišel že takoj s konkretnim predlogom in predložil zborovalcem načrt za ustanovitev take šole. Kot zgled je priporočal zasebno vzgajališče in trgovski učni zavod v Gradcu, ki je bil leta 1830. potrjen od štajerske deželne oblasti in je bil njegov takratni ravnatelj Jakob Franc Mahr. Schmidt je izrazil upanje, da bi bil ravnatelj Mahr pri volji, ustanoviti tak zavod tudi v Ljubljani, če bi mu ljubljanski trgovci zagotovili stalen letni dohodek. Obvezal bi se zato, da bi poučeval poleg ostalih tudi ljubljanske trgovske vajence ob nedeljah in praznikih v potrebnih trgovskih predmetih. Kot prispevek je poročevalec predlagal, da naj bi vsak ljubljanski trgovec plačeval najmanj 10 gold. na leto. Trgovci so sprva sicer ugovarjali in navajali, češ da je taka šola pač mogoča v Gradcu, nikakor pa ne v Ljubljani. Toda Schmidt je opozarjal na to, da bodo bolj oddaljeni starši, ki zdaj pošiljajo svoje sinove iz Avstrije, Ogrske in Italije v Gradec, jih potem rajši pošiljali v Ljubljano, kjer bi uživali višjo trgovsko izobrazbo v nemškem in italijanskem jeziku, poleg tega bi se pa lahko tudi naučili še »kranjskega« jezika. Nazadnje so vsi navzočni trgovci soglasno sprejeli Schmidtove predloge in podpisali 600 gold. rednih letnih prispevkov za vzdrževanje trgovske šole. — Podpisana izjava se je glasila: »Za ustanovitev od gg. reprezentantov tukajšnjega trgovskega stanu predlagane trgovske šole, za kar je treba še privoljenja visoke deželne oblasti, se obvezuje trgovski stan provincialnega glavnega mesta Ljubljane letno, po lastnem nastavku, po priloženem seznamu, toliko časa prostovoljno prispevati, dokler se ne bo našlo sredstev za ustanovitev v to potrebnega fonda in ne bo ta tudi v resnici ustvarjen.«

Izjavo so podpisale nastopne tvrdke: Aichholzer Jožef; Alborgetti Jožef, vdova; Bernbacher Ignacij; Czeike, Dutilh, Tichy & Comp., lastniki c. kr. priv. sladkorne rafinerije; Capretz Kristijan; Cantoni Alojzij; Debeutz Gašper; Deschmann Janez; Engler Ig. & Comp.; Frörenteich Leopold; Friedrich Boštjan; bratje Gasperotti; Gregel Franc; Hoinig Franc; bratje Heimann; Jallen Simon; Jeschenagg Andrej; Kantz Janez Kristijan; Kaus Jožef; Koß Ignacij; Luckmann L. C.; Moschitz Janez; Mühleisen Janez; Ossischegg Janez; Pessiak Simon J.; Piler S. vdova; Mallner Andrej; Pachner Karel; del Rossi Ignacij; Quenzler Henrik; Rainisch Mihael; Schantel Franz; Schmidt Ferdinand Jožef; bratje Schreyer; Seunig Jožef; Sonz Martin; Scribe J. G.; Sparovitz Jožef; Suppantšitsch & Kukh; Staré Jožef; Stroy Ant. & Comp.; Terpinz in Fabriotti; Smolé Mihael; Vogou Lenart; Wasser Alojzij; Walland F. Jakob; Wutscher Janez Ev.; Zweyer Karel; pl. Kleinmayr Ig. A.; Paternolli Leopold. — Pozneje so še pristopili: Holzer Karel, Mayer Jakob, Peschka J., Gressel

Jožef, Dolcher J. C., Hohn A. H., Bernbacher Jožef in Kantz Janez Julij. — Nato so pristopili še ostali trgovci in je narastlo njihovo število leta 1838. že na 87 trgovcev, ki so podpisali od 10 do 25 gold. rednih letnih prispevkov. V letih 1834., 1835. in 1836. se je vplačalo v ta namen 2040 gold.

Dne 27. decembra 1833 se je vršila pod predsedstvom c. kr. svetovalca in župana Hradeckega ponovna seja, h kateri je bil povabljen iz Gradca tudi ravnatelj Jakob Franc Mahr. Ta se je izjavil o pogojih ustanovitve, vzdrževanja in vodstva nameravanega trgovskega učnega zavoda. Reprezentanti so sklenili z njim pogodbo in se solidarno obvezali za točno plačevanje 450 gold. letne plače in 50 gold. stanarine. Poleg tega pa naj bi dobival ravnatelj še za vsakega gojenca po 2 gold. vpisnine in 2 gold. izpraševalne takse. (Protokol ljubljanskega mestnega magistrata z dne 20. januarja 1834.) Določilo se je še, da bodi začetek trgovske šole, ako bo ta dobila dovoljenje od deželne oblasti, 4. oktobra, na dan godu cesarja Franca, slavnostna otvoritev šole pa naj bi bila prihodnjo nedeljo. — Dne 8. marca 1834 so vložili prošnjo za dovoljenje ustanovitve trgovske šole in 14. junija istega leta se je izvršila odobritev zavoda od c. kr. ilirskega guvernerja. Dne 7. avgusta 1834 so izročili reprezentanti od ravnatelja Jakoba Fr. Mahra izdelani osnutki učnega načrta višji šolski oblasti. Slavnostna otvoritev trgovskega učnega zavoda je bila dne 19. oktobra 1834 v okrašeni dvorani zavoda, ki se je nahajal na Šentjakobskem trgu št. 139 v poslopju barona Rasterna, poprej last jezuitskega konventa, pozneje Virantova hiša, danes pa poštna direkcija. Slavnost se je začela s prologom, ki ga je spisal pesnik Johann Gabriel Seydl, govoril pa zavodov gojenec, Ferdinand Schmidt. Nastopili so še ostali govorniki: v imenu trgovstva njegov reprezentant, Ferdinand Jožef Schmidt; ravnatelj zavoda Jakob Franc Mahr; v imenu ekscelence deželnega guvernerja Jožefa Camilla barona pl. Schmidburga, dvorni svetnik Karel grof Welsperg, Raitenau in Primör ter nazadnje še c. kr. svetovalec in župan Janez Nep. Hradecky.

Po štatutih zavoda, o katerih nam poročajo domači zgodovinski viri, je bil ustroj trgovske šole nastopen: Zavod je imel dva glavna oddelka, in sicer trgovsko šolo za praktikante in vajence ljubljanskih trgovcev, ki so obiskovali pouk v trgovskih predmetih, razdeljen na tri letnike ob nedeljah in praznikih. Drugi oddelek pa je obsegal trgovski učni zavod za gojence, ki še niso delovali v trgovskih hišah, pač pa so bili določeni za trgovski stan ali temu soroden višji meščanski obrt. Ta oddelek je imel dva letnika, ki sta obsegala po 28 učnih ur na teden. — Gojenci prvega oddelka so imeli ob določenih dneh po štiri ure pouka v komercialnih predmetih; poleg tega pa še verouk ter pouk v francoskem in italijanskem jeziku. Število gojencev, ki so obiskovali ta oddelek, je bilo povprečno po 50 do 60 na leto. Tekom svoje učne dobe so morali redno obiskovati pouk, delati koncem julija letni izpit in po preteku triletno učne dobe napraviti zaključni izpit, pri katerem so bili navzočni komisar mestnega magistrata kot predsednik, zastopniki trgovskega stanu in dva izpraševalna komisarja. Po tem izpitu so prejeli vajenci učno izpričevalo. — Nedeljski pouk je bil zvezan z izrednimi težkočami. Poleg tega je obiskovala ta oddelek glede predizobrazbe kaj različna mladina. Tako so vstopali v trgovski stan in trgovsko nedeljsko šolo vajenci, ki so dovršili samo drugi, tretji, mogoče še četrti »nemški« razred takratne

takoimenovane normalke. Ostali pa so prišli iz drugega, tretjega ali četrtega »gramatikalnega« razreda, kar je odgovarjalo današnjim nižjim razredom gimnazije oziroma meščanske šole, in prestopili v trgovski stan. Vendar pa se je moral vršiti pouk na ta način, da je ustrezal toliko bolj kolikor manj pripravljenim ter bil za prve kakor za druge razumljiv in koristen. V tem oddelku je zahteval pouk zares prav posebne preudarnosti.

V drugem glavnem oddelku so bili gojenci, ki so bili od domačih izročeni ravnatelju trgovskega učnega zavoda v stanovanje, oskrbo in vzgojo. Njihovo število je bilo izprva povprečno po 20 do 24 na leto. V tem oddelku je trajala učna in vzgojna doba v zavodu dve leti. Če je gojenec tekom leta izstopil iz zavoda in šole, je zapadel preostali znesek

Šolski odbor Združenja trgovcev v Ljubljani

za oskrbo in pouk. Noben gojenec ni smel brez ravnateljevega dovoljenja zapustiti zavoda. Strogo je bilo prepovedano obiskovati gostilne, delati kakršnekoli dolgove, kakor tudi igrati karte in ostale kvarne igre. Gojenec je smel imeti lasten denar po dogovoru s starši; nihče pa si ni smel brez ravnateljevega pritrdila in vednosti kaj kupiti ali napraviti. Pouk se je vršil pod ravnateljevim vodstvom in njegovim stalnim nadzorstvom. — Nadaljni podrobni predpisi štatutov so točno določali red v spalnicah, glede hrane, luči, kurjave, shranjevanja stvari v garderobah, dalje podrobne določbe glede števila in kakovosti obleke ter posteljnine. O vseh teh potrebščinah se je vodil natančen seznam in je dobil vsak gojenec pri izstopu iz zavoda vse svoje stvari nazaj v stanju, v kakršnem so bile. Servijete in brisače je dobil gojenec od zavoda, za kar je bilo treba založiti pri vstopu v zavod pet goldinarjev za dobo dveh let. —

Vsak dan so hodili gojenci na izprehod in najmanj na vsake štiri tedne enkrat je bil večji izlet, ob ugodnem vremenu in primernem spremstvu. Predpisi so bili vseskozi v duhu najstrožjega reda in čistoče ter z upoštevanjem zdravja gojencev. Ti predpisi so se morali tudi točno izpolnjevati.

Vpisnina za gojenca, ki je vstopil v trgovski učni zavod, je znašala 2 gold. Oskrbnina se je računala 250 gold. za šolsko leto. Za to je prejemal gojenec poleg prehrane tudi pouk iz vseh trgovskih predmetov. Oskrbnina se je plačevala za pol leta naprej. Poučevanje v posebnih predmetih: v italijanskem, francoskem in angleškem jeziku, v godbi in risanju, dalje pranje perila, za pisalne potrebščine, knjige, zdravnika in zdravila, obrtniške račune itd. se je plačalo posebe. — Pouk se je začel ob osmih zjutraj in trajal do enajstih, popoldne poleti ob treh, sicer pa ob dveh in je trajal do štirih; nato je bil odmor do petih in potem zasebno učenje do sedmih zvečer. Glede npravnega vedenja in učnega napredka gojencev se je vodila posebna knjiga, ki se je na zahtevo pokazala staršem ali njihovim namestnikom. — V drugem glavnem oddelku trgovske šole so bili tudi gojenci, ki so se oskrbovali izven zavoda in obiskovali vsak dan pouk ter plačevali polletno šolnino po 40 gold. Njihovo število je bilo sprva štiri do pet na leto. Poleg teh je bilo vsako leto tudi nekaj brezplačnih mest. Starost za sprejem v drugem glavnem oddelku so določale sposobnosti in predznanje gojencev. Dober red v veronauku in vedenju je pri sprejemu dajal gojencem prednost pred ostalimi. — Gojenci drugega glavnega oddelka so imeli vsakega pol leta izpite ter dobivali od c. kr. višje šolske oblasti, ravnateljstva, zastopnikov trgovskega stanu in učiteljev izdano izpričevalo. Učni predmeti v obeh glavnih oddelkih so bili: veronauk, trgovsko računstvo, nemški jezik, trgovsko in menično znanstvo, trgovsko knjigovodstvo, trgovska korespondenca, trgovski zemljepis in zgodovina, blagocoznanstvo in lepomis. Pouk ni bil samo teoretičen, temveč tudi praktičen; gojenci so se morali dovoljno seznaniti z vodstvom in potekom poslovanja trgovine. Najvišje nadzorstvo zavoda je imela c. kr. višja šolska oblast. Gojenci so bili poleg domačih tudi z Dunaja, iz Štajerske, Koroške, Tirolske, Hrvaške, Slavonije, Dalmacije, pozneje je bilo na zavodu tudi mnogo Italijanov in Srbov, prihajali pa so celo iz Grčije, Rumunije in Bolgarije. Učni jezik na trgovski šoli je bil nemški, samo one hrvaške, srbske in italijanske gojence, ki še niso bili zmožni nemščine, so poučevali v prvem polletju v materinem jeziku. — Poročilo iz leta 1843. omenja letni izpit in prav zadovoljive uspehe, tako ustne kakor tudi pismene: v korespondenci, knjigovodstvu, lepomisju itd. Pri izpitu se je nahajal potnik trgovske hiše J. A. Ophermann iz Brna, ki je bil slučajno v Ljubljani. Ravnokar je bil pri izpraševanju na vrsti sin neke zelo ugledne dunajske tvrdke. Potnika je umevno vse zanimalo; ogledal si je zavod podrobno in natančno, vse pohvalil in izjavil, da bi bila dežela, odkoder prihaja, srečna, če bi imela za izobrazbo svojega trgovskega naraščaja tak zavod, kakršnega je ustvarila očetovska skrb trgovskega stanu v Ljubljani. V tem letu je imela šola 89 gojencev. Tudi so pristopile k vzdrževanju trgovskega učnega zavoda še nastopne ljubljanske tvrdke: Baumgartner & Comp., Cilli Jožef, Ennsbrunner Jurij, Friedrich Jakob, Globotschnigg Jožef, Gotsmuth L. W., Heimann Gustav, Karinger Jožef, Klinger Vincenc, Krisper Anton, Kuckh in Hudovernig, Lercher Jurij, Lininger J., Mally Karl, bratje Plautz, pl. Renzemberg Vincenc, Schantel Edvard, pl. Sartory Franc,

Sgeiner Ivan, Souvan Franc Ks., Storf I. Mihael, Suppantschitsch Jan. Nep., Swetitz Jan. Nep., Thomschitz in Kham, Tyssen Iv., Zanier Peter in Zweyer Karel.

Kakor že poprej omenjeno, je dobila trgovska šola prvo streho leta 1834. v baron Rasternovi palači. Nato se je leta 1841. zavod preselil v Aichholzerjevo hišo na Mestnem trgu, kjer je ostal do 1. maja 1856. V tem letu je trgovska šola dobila lastni dom v prejšnjem hotelu »Avstrijski dvor«, ki ga je kupil Ferdinand Mahr, ravnatelj zavoda po pokojnem svojem očetu, Jakobu Francu Mahru, ki je umrl 28. aprila 1845. Ferdinandu Mahru je nasledoval njegov sin Artur, ki je vodil zavod do osvobojenja leta 1918., ko je poslopje na današnjem Krekovem trgu prodal in se izselil v Gradec. — Dne 6. julija 1884 se je praznovala petdesetletnica obstoja prvega trgovskega učnega zavoda v Ljubljani. Ob tej slovesni priliki se je zbralo mnogo bivših gojencev, med njimi več takrat že uglednih velikih industrijev, bogatih bankirjev, tovarnarjev itd. — Slavnost se je vršila seveda v nemškem jeziku in duhu. Vendar pa je bivši gojenec zavoda, Kosta Subotić, trgovec iz Mitrovice, v imenu nekdanjih srbskih in hrvatskih gojencev pozdravil zborovalce v srbskem jeziku. V prvih petdesetih letih obstoja trgovske šole je obiskovalo zavod 3506 gojencev. To število je naraslo do leta 1900. že na okroglo 11.000. — Leta 1851. je prešlo višje nadzorstvo nad zavodom na kranjsko trgovsko zbornico, od katere ga je prevzel 22. marca 1881 na novo osnovani trgovski gremij v Ljubljani. Posledica te izpremembe je bil nov in smotern učni načrt. Ob najvišjem razmahu Mahrove trgovske šole v Ljubljani leta 1909. je bilo na zavodu 159 Slovencev, 38 Hrvatov, 30 Nemcev, 29 Italijanov, 13 Srbov i. dr. Tega leta pa se je ustanovila v Ljubljani deželna dvorazredna slovenska trgovska šola, ki je danes državna. Zato je Mahrova zasebna trgovska šola izgubila večino Slovencev, ki so bili dotlej glavno jedro njenih gojencev. Prihodnje leto 1910. je imela še samo 39 Slovencev. Leta 1918. pa je Mahrov zasebni trgovski učni zavod popolnoma prenehal.

Ferdo L. Kadunjar:

USTROJ IN RAZVOJ GREMIJALNE TRGOVSKE ŠOLE V LJUBLJANI

Trgovska-nadaljevalna šola praznuje letos v svojih lepih prostorih v Trgovskem domu stoletnico svojega obstoja. Dne 19. okt. 1834 so slovesno otvorili njeno predhodnico, gremijalno trgovsko šolo v začasnih prostorih v hiši barona Leopolda Rastrerna na Sv. Jakoba trgu 139 (danes poslopje poštnega in brzojavnega ravnateljstva, Sv. Jakoba trg 2). Zasluga za njeno oživetvorenje gre agilnemu ljubljanskemu trgovcu Ferdinandu Josipu Schmidtu, članu trgovskega zastopstva (Handels-Repräsentanz), ki se je bilo istega leta ustanovilo.

Schmidt, podprt po ljubljanskem županu Janezu Nep. Hradckem, je zagotovil novemu učnemu zavodu denarna sredstva, ki se jih je zavezalo 43, potem 51 ljubljanskih trgovcev plačevati v letnih prispevkih

od 10 do 25 fl. Našel pa je tudi sposobnega voditelja v osebi **Jakoba Franceta Mahra**, lastnika privatne trgovske šole v Gradcu, ki je že v začetku l. 1834 prišel v Ljubljano in organiziral trgovsko gremijalno šolo.

Pri slovesni otvoritvi te šole so bili navzočni funkcionarji najvišjih državnih uradov, škofijstva, mestnega magistrata in zastopniki ljubljanskega trgovstva. Navzočen je bil ilirski guverner **Kamilo baron Schmidburg**, ljubljanski knezoškof **Anton Alojzij Wolf** s stolnim proštom **Luko Burgerjem** in s kanoniki **Štefanom vitezom Grisonijem** in **Jakobom Praprotnikom**, nadalje dvorni svetnik in guvernerjev namestnik **Karl grof Welsperg-Raittenau** z gubernijalnimi svetniki: šolskim referentom **Stelzigom**, sanitetnim referentom **M. D. Schneditzem** in šefom preds. pisarne **Vesselom**, policijski ravnatelj **Siccard**, finančni prokurator **Anton pl. Scheuchenstuhl**, ljubljanski župan **Ivan Nep. Hradecky** z magistratnima svetnikoma **Bernardom Klobusom** in **Ivanom Nepomukom Köstlom** in meščanskima svetovalcema, trgovcem **Gašperjem Kandučem** in hišnim posestnikom **Luko Šušnikom**, učiteljski zbor bodoče gremijalne šole, med njimi profesorja **Karl Melzer**, **Petruzzi** ter kateheta **Boštjan Kokalj** in **Tomaž Čebašek**. Izmed trgovstva so se slavja udeležili in podpisali v spominsko knjigo »kot ustanovitelji« šole: **Ivan Krst. Aichholzer**, **Edmund pl. Andrioli**, **Ignacij Bernbacher**, **Gašper Debeve**, **J. Engler**, **Boštjan Friedrich**, **Leopold Frörenteich**, **Leopold Gasperotti**, **Josip Karl Goedel**, **Andrej Jeschenagg**, **Josip Karinger**, **J. Kos**, **Miha Kuk**, **Ivan Možic (Moschitz)**, **Karl Pachner**, **Josip Peška (Peschka)**, **Henrik Quenzler**, **Josip Sauer**, **Ivan Jurij Scribe**, **tvrdka Supančič & Kuk**, **Ivan Nep. Svetic**, **Ferdinand Josip Schmidt**, **Josip Šparovic** in **Peter Zanier**.

Slavnost se je otvorila s prologom, prigodno pesnitvijo domačega pesnika **Ivana Gabriela Seydla**; deklamiral jo je mladi **Ferdinand Schmidt**, sin duhovnega ustanovitelja gremijalne šole, **Ferdinanda Schmidta**, ki je za sinom imel pozdravni govor. Po tem govoru je pojasnil novi šolski voditelj **Jakob Fr. Mahr** organizacijo in cilje trgovske šole; na to pa je guvernerjev namestnik, dvorni svetnik **grof Welsperg-Raittenau** zagotovil novi šoli naklonjenost vlade in ji obljubil v guvernerjevem imenu vsako podporo. Končno se je še ljubljanski župan **Hradecky** zahvalil vsem ustanoviteljem trgovske šole, ki je za Ljubljano največjega pomena.

Nova gremijalna trgovska šola (*Handlunglehranstalt*) je pričela s poukom jeseni 1834. Nje organizator **Jakob Franc Mahr** je postal nje prvi in stalni voditelj; nje formalni ravnatelj pa je bil mestni župan **Ivan Nep. Hradecky**. **Jakob Mahr** se je, opustivši vodstvo svoje privatne trgovske šole v Gradcu, že l. 1834. preselil v Ljubljano ter vodil tu trgovsko gremijalno šolo do svoje smrti (28. aprila 1845). Njegov sin **Ferdinand Mahr**, roj. 26. septembra 1824 v Gradcu, je prevzel vodstvo šole sprva kot provizorni, od 1. oktobra 1845 pa kot stalni voditelj ter jo vodil do svoje smrti (7. maja 1900). Nasledoval mu je sin **Arthur Mahr**, ki je šolo vodil do konca šol. leta 1918.

Podjetnosti in morda tudi gmotnim zahtevam **Jakoba Franca Mahra** pa je bila gremijalna trgovska šola preskromno torišče. Ustanovil je zato l. 1839., po vzorcu svoje nekdanje privatne trgovske šole v Gradcu, posebno privatno trgovsko vzgojevališče v Ljubljani, zdru-

ženo z internatom, ki je bilo namenjeno višji trgovski izobrazbi takih gojencev, ki so se mislili posvetili trgovini ali njej sorodnim višjim obrtom, ne da bi bili nameščeni pri trgovcih, torej predvsem sinovom trgovcev in industrijcev. Ta privatna trgovska šola, dovoljena z odlokom ilirskega gubernija z dne 28. februarja 1839, je zaslovela zlasti pod Jakobovim sinom Ferdinandom Mahrom po vsem avstrijskem jugu in v resnici vzgojila cele generacije izvrstnih trgovcev. Pohajali so jo predvsem Slovenci (n. pr. Vinko in Peter Majdič, Ivan Perdan, Franc Kotnik) pa tudi v precejšnjem številu Srbi in Hrvati, poleg njih tudi Italijani. L. 1845. je štela 71 učencev, l. 1855. že 122, l. 1908. celo 270. Po ustanovitvi dvorazredne slovenske trgovske šole (1909) je izgubila večino Slovencev, l. 1918. pa je prenehala.

Gremijalna šola ljubljanskega trgovstva je bila sicer z Mahrovo privatno trgovsko šolo združena od l. 1839. pod eno streho in imela z njo istega voditelja in del profesorjev. Vendar je razen višje izobrazbe, ki jo je nudil Mahrov privatni trgovsko-vzgojevalni zavod (Erziehungsanstalt), korenita razlika med njima v tem, da je bil pouk na gremijalni šoli obvezen, to je, da jo je moral obiskovati vsak trgovski vajenec, v privatno Mahrovo trgovsko šolo pa so vstopali gojenci prostovoljno in plačujoč precej visoko šolnino in vzgojevalnino. Obe šoli sta bili od l. 1841. nameščeni v Aichholzerjevi (danes Kendovi) hiši na Mestnem trgu 237 (danes 17), od l. 1856. pa v prostorih bivšega hotela Avstrijski dvor, ki ga je bil l. 1855. kupil Ferdinand Mahr od Avgustina Jaka. Tu je ostala gremijalna šola do l. 1909, ko se je preselila po sklepu trgovskega gremija v prostore ljudske šole na Ledini (Komenskega ulica). Neposredno nadzorstvo nad gremijalno šolo je vršila od 1834—1851 trgovska reprezentanca¹, od 1851—1881 trgovska in obrtna zbornica, od 23. marca 1881 dalje pa na novo ustanovljeni gremij ljubljanskih trgovcev.

Gremijalna šola je obsegala 3 razrede. Pogoji za vstop je bila sprva dovršitev katerikoli ljudske šole. Ker je bil ves pouk nemški, se je uvedel za vajence, nezmožne nemščine, ali pa za take, katerih izobrazba je bila povsem pomanjkljiva, poseben pripravljani razred. Poučevalo se je v večernih urah in ob nedeljah in praznikih. Pri mnogih učencih, utrujenih po celodnevem delu v trgovini, pouk ni posebno zalegel; uspehi niso bili vedno zadovoljivi, čeprav se je to v poročilih na šolska oblastva trdilo. Pičlo prvotno izobrazbo je skušal trgovski gremij dvigniti s sklepom dne 27. junija 1881, po katerem so se smeli posihmal sprejemati vajenci v gremijalno šolo samo, če so bili dovršili 14. leto in ljudsko šolo z najmanj 4 razredi. Večerni in nedeljski pouk pa se je odpravil šele l. 1907.

Kakšna je bila trgovska izobrazba, ki jo je nudila trgovska gremijalna šola? To je med drugimi razvidno iz zapisnikov o končnih preizkušnjah učencev te šole, ki jih hrani trgovski gremij ljubljanski v dveh folijantih². Trgovski vajenci, ki so dovršili gremi-

¹ O njej glej članek dr. R. Andrejke: »Ob stoletnici zastopstva ljubljanskih trgovcev« v tem listu, stran 186—192. (Op. uredn.)

² Prvi teh folijantov, ki obsega dobo od 1835—1854, vezan v rdeč baržun z vrezano zlato Merkurjevo palico, je dar trgovca Ignacija Bernbacherja; drugi, vezan v črno platno z zlatim napisom »Freisprechungsprotokoll des Handelstandes in Laibach 1856«, ki ga je dal napraviti gremij sam, obsega dobo od 1855—1881. Vsak izmed zapisnikov ima 270 strani.

jalno šolo, so morali, preden so se izpustili iz učnega razmerja (Freisprechung) in postali pomočniki, prebiti preizkušnjo pred posebno izpraševalno komisijo, ki ji je bil predsednik župan ljubljanski kot ravnatelj šole ali njegov namestnik; v komisiji sta bila tudi dva člana trgovske reprezentance in dva izpraševalna komisarja, ki sta se določila za vsak primer posebe iz trgovcev dotične stroke (manufaktura, špecerija, galanterija, špedicija itd.). Izpitu je prisostvoval tudi učni gospodar vajenčev in voditelj trgovske šole.

V prvih letih so se udeleževali izpitolv vsi tu navedeni funkcionarji; od l. 1852. pa ni več reprezentantov, ker so bile njih funkcije l. 1851. prešle na trgovsko in obrtno zbornico; zato podpisuje zapisnike odslej predsednik te zbornice; tudi izpraševalni komisarji od l. 1852 ne podpisujejo več. Od l. 1856. dalje se podpisujejo na zapisnikih o izpitu vajenca po prebitem izpitu samo še predsednik trgovske zbornice, učni gospodar in šolski voditelj, od l. 1857. pa samo še naslednja dva.

Predmeti preizkušnje so bili nastopni (navajamo jih po vrstnem redu, kakor so navedeni v zapisnikih): verouk³, lepopisje, trgovska veda, trgovsko računstvo, navadno in (od l. 1837.) dvojno (>italijansko<) knjigovodstvo, trgovska geografija in zgodovina (slednja se od l. 1852. ne zahteva več), trgovska korespondenca (>Handelsgeschäftsstil<), blagoznanstvo (od l. 1844 opuščeno), trgovinsko in menično pravo ter kot prosta predmeta en tuj jezik (italijanščina ali francoščina) in od l. 1861. dalje nauk o pogodbah (Vertragslehre).

Po prestanem izpitu se je v zapisniku označilo še npravstveno vedenje kandidata med učno dobo (primerno ali popolnoma primerno), potem pa se je postavila še končna klavzula, da »ni zadržka, proglašiti ga za trgovskega sotrudnika (als Commis zu erklären), ga v tej lastnosti protokolirati in mu s pritrdivijo učnega gospodarja izdati predpisano učno spričevalo«. Od l. 1856. dalje se rabi samo klavzula, da »ni ovire, proglašiti ga za trgovskega sotrudnika«. Ta proglasitev, združena z izpitom iz učnega razmerja (Freisprechung) se je izvršila po navadi takoj po prestani preizkušnji ali vsaj še tisto leto; včasih pa tudi še-le čez leta.⁴

V teh dveh knjigah, ki obsegata podatke za več nego 500 preizkušenj, je nabrano vse polno pramaterijala za našo gospodarsko zgodovino. Razvidni so iz njih: rojstni kraj kandidatov, tvrdka, pri kateri so se učili in uspeh njih preizkušenj, v prvih letih tudi imena trgovskih reprezentantov in izpraševalnih komisarjev. Mnogo je med kandidati imen poznejših znamenitih naših trgovcev iz vseh krajev Slovenije, pa tudi iz Hrvatske. Prebili so preizkušnjo po navadi s prav dobrim uspehom, pogostoma celo z odliko.

Naslednja tabela naj poda po časovnem redu iz pestre množice kandidatov nositelje važnejših imen, obenem s tvrdko, pri kateri so se bili izučili in z uspehom preizkušnje.

³ Znanje iz verouka se je odločno zahtevalo pri izpitu. Tja do l. 1856. je na zapisnikih tudi vedno podpis veroučitelja. — Ko je l. 1839. Florijan Mišič iz Krakova 67 zaprosil za špecerijsko trgovino, mu je magistrat, opozorjen po trgovski reprezentanci, prošnjo odbil, češ da ni pohajal verouka in da se mu zato ni moglo izdati veljavno spričevalo o dopustu in vajenske dobe (akt 20/2640 iz l. 1839 v mestnem arhivu ljubljanskem).

⁴ Primer Alojzija Steinmetza II. knjiga, stran 153 in Karla Schwentnerja istotam, stran 240.

POSNETEK

iz izpitnih zapisnikov trgovske gremijalne šole
v Ljubljani.

I. k n j i g a
(1835—1854)

Stran za- pisnika	Ime kandidata	Tvrdba	Dan izpita	Uspeh
1	Rudolf Traun, Ljubljana	brata Schreyer, manuf.	16. V. 1835	odlika iz 6 predm.
18	Karl Rakusch, Celje	Filip Walland, špecer.	25. VII. 1836	odlika iz 3 predm.
21	Ivan Mayer, Kranj	Gašper Debeve, špecer.	25. VII. 1836	odlika iz 5 predm.
27	Alojzij Kajzelj, Novo mesto	Henrik Quenzler, manuf.	14. I. 1873	odlika iz 3 predm.
31	Josip Karinger, Tyrnovo (Ogrsko)	brata Gasperotti, špecer.	26. I. 1837	odlika iz vseh predm.
40	Franc Krisper, Slov. Bistrica	Anton Krisper, galanter.	4. VII. 1837	odlika iz 4 predm.
52	Karl Krisper, Slov. Bistrica	Anton Krisper, galanter.	23. VII. 1837	odlika iz 7 predm.
84	Karl Wutscher, Ljubljana	Ivan Ev. Wutscher, špecer.	27. VII. 1840	odlika iz vseh predm.
91	Matija Ranth, Selca	Martina Sonca vdova, manuf.	26. VII. 1841	1. red
93	Rupert Slamnik, Reka, Hrv.	Ivan N. Mühleisen, špecer. in želez.	26. VII. 1841	odlika iz 5 predm.
94	Edmund Terpin, Karlovec	Hofbauer & Thys- sen, manuf.	26. VII. 1841	odlika iz vseh predm.
103	Valentin Suppan, Kropa	Gustav Heimann, manuf.	25. VII. 1842	odlika iz 3 predm.
117	Karl Kapretz, Ljubljana	Ivan N. Svetitz, manuf.	30. V. 1844	odlika iz 8 predm.
124	Josip Karinger ml., Ljubljana	Josip Karinger st., galanter.	21. VII. 1844	odlika iz vseh predm.
127	Josip Pavšler, Kranj	Iv. Nep. Supančič, špecer.	21. VII. 1844	odlika iz vseh predm.
130	Avgust Winkler, Ljubljana	Iv. N. Mühleisen, specer. in želez.	21. VII. 1844	odlika iz vseh predm.
170	Franc Bouvier, Slov. Gradec	Kraschowitz & Trinker, manuf.	23. VII. 1848	odlika iz 8 predm.

Stran za- pisnika	Ime kandidata	Tvrdka	Dan izpita	Uspeh
183	Eduard Karinger, Ljubljana	Josip Karinger, galanter.	29. VII. 1849	odlika iz 6 predm.
187	Alojzij Pauschin, Ljubljana	Franc Rössmann, steklen.	29. VII. 1849	1. red
206	Franc X. Souvan, Ljubljana	J. Pleiweiss, manuf.	27. VII. 1851	odlika iz vseh predm.
210	Camilo Baumgartner, Ljubljana	Mayr & Schreyer, špecer. in želez.	1. IV. 1852	1. red
232	Ivan Jamšek, Zg. Kašelj	J. Bleiweiss, manuf.	31. VII. 1853	odlika iz 6 predm.
235	Ferdinand Kersnik, Ljubljana	Gustav Heymann, manuf.	31. VII. 1853	odlika iz vseh predm.
237	Alojzij Lilleg, Kranjska gora	Jos. Bernbacher & Rachoy, manuf.	31. VII. 1853	odlika iz 3 predm.
262	Alojzij Krašovic, Ljubljana	Matevž Krašovic, galanter.	30. VII. 1854	odlika iz 9 predm.
266	Ignacij Pollak, Tržič	J. M. Rachoy, manuf.	31. VII. 1854	1. red
268	Josip Celigi, Maribor	Joh. B. Aichholzer, manuf.	31. VII. 1854	1. red

II. knjiga
(1855—1881)

Stran za- pisnika	Ime kandidata	Tvrdka	Dan izpita	Uspeh
5	Bazilij Petričič, Sarb, Voj. Krajina	Anton Krisper, galanter.	20. X. 1855	odlika iz 8 predm.
7	Ivan Plautz, Ljubljana	Ivan N. Plautz, špecer. in barve	29. VII. 1855	odlika iz 6 predm.
28	Ivan Rant, Ljubljana	J. G. Winkler, špecer. in želez.	22. VII. 1856	odlika iz 9 predm.
34	Josip Aichholzer, Ljubljana	Mayr & Schreyer, špecer. in želez.	14. VII. 1857	1. red
61	Rajmund Krisper, Kranj	Franc Zottman, manuf.	1. VIII. 1858	odlika iz vseh predm.
63	Ivan Suppan, Kropa	Lenart Vogou, špecer. in želez.	26. IX. 1858	odlika iz 4 predm.
84	Franc Kollman, Begunje	Franc Rössmann, steklo, porcelan,	26. VII. 1857	1. red
90	Franc Terdina, Vič	Eduard Prücker, špecer.	8. XI. 1860	odlika iz 9 predm.

Stran za- pisnika	Ime kandidata	Tvrdba	Dan izpita	Uspeh
107	Franc Lavrenčič, Postojna	Florjan Maurer, špecer.	23. XII. 1861	odlika iz 9. predm.
138	Karl Hamann, Berlin	Albert Trinker, manuf.	3. V. 1864	odl. iz 6 predm. (mala odlika)
150	Eduard Horak, Ljubljana	Petričič & Pirker, galanter.	30. VII. 1865	1. red
153	Alojzij Steinmetz, Ljubljana	Franc Zottmann, manuf.	28. VII. 1861. Izpust: 26. II. 1866	1. red
160	Anton Schuster, Kamnik	Matevž Ranth, manuf.	29. VII. 1866	1. red
165	Josip Kanz, Ljubljana	Anton Krisper, galanter.	12. I. 1867	1. red
178	Emil Tschurn, Mokronog	Mihael Kastner, špecer.	28. VII. 1867	mala odlika (6 predm.)
197	Rajmund Ranzinger, Kočevje	Regoršek & Co. manuf.	26. VII. 1868	1. red
205	Miha Lenče, Laverca	Andrej Schreyer, špecer. in želez.	20. IX. 1869	mala odlika (6 predm.)
206	Gustav Scherbaum, Maribor	Peter Lassnik, špecer.	20. IX. 1869	1. red
219	Ivan Gregorič, Ljubljana	Ivan Perdan, špecer.	25. VII. 1869	1. red
222	Ivan Peterka, Dolsko	Henrik Skodlar, manuf.	31. VII. 1870	1. red
240	Karl Schwentner, Ljubljana	J. C. Mayer, manuf.	31. VII. 1864 Izpust: 24. I. 1874	velika odlika (vsi predm.)
248	Franc Hudovernik, Radovljica	Ivan Fabian, špecer.	25. VII. 1875	odlika iz 5 predm.
249	Jurij Gavella, Zagreb	Peter Lassnik, špecer.	25. VII. 1875	1. red
251	Viktor Ranth, Ljubljana	Matevž Ranth, manuf.	25. VII. 1875	1. red
252	Jožef Tauzher, Zgoša	Anton Krisper, špecer.	18. II. 1876	1. red
262	Henrik Lebinger, Gradec	Fr. Kollmann, steklo	29. VII. 1877	1. red
266	Josip Bernard, Ljubljana	Albin Slitscher, špecer. in želez.	29. VII. 1877	odlika
267	Franc Röger, Ljubljana	Goričnik & Ledeni- g, manuf.	27. VII. 1879	1. red
271	Nikolaj Ranzinger, Kočevje	Matevž Treun, manuf.	14. VII. 1880	1. red
272	Ivan Mondecar, Zagreb	Henrik Weneel, špec. in delik.	7. VII. 1881	1. red

Omenili smo že prej, da je bil pouk na gremijalni trgovski šoli izključno nemški, kar je mnogim našim mladim ljudem povzročalo velike težave in jim grenilo veselje do učenja. To stanje je trajalo vzlic politični premoči slovenstva v vseh javnih zastopih ljubljanskih do konca 19. stoletja. Še-le l. 1902., ko so začeli Slovenci pridobivati tal v trgovskemu gremiju, se je začel uvajati počasi pouk tudi v slovenščini, najprvo v alternativni obliki za trgovsko korespondenco. Popolnoma se je poslovenil pouk na trgovski nadaljevalni šoli šele l. 1909. Nujna posledica je bila izločitev te šole izpod vodstva in iz šolskih prostorov Mahrovega zasebnega trgovskega učilišča in njena preselitev na Ledino⁴.

Ob stoletnici stare trgovske gremijalne šole je zato umestno, da se spominjamo tudi petindvajsetletnice slovenskega pouka na njeni preosnovani naslednici, trgovsko nadaljevalni šoli v Ljubljani.

Lojze Šmuc, tajnik združenja trgovcev:

POGLED V PRETEKLOST OB STOLETNICI

S pogledom v bodočnost je slovensko trgovstvo stopilo v javnost dne 20. oktobra l. 1907. na prvem vseslovenskem trgovskem shodu v Ljubljani, ki ga je priredilo trgovsko društvo »Merkur« v Ljubljani. Tedaj je prelomilo s preteklostjo. Če človek pregleduje takratna sijajna in odločna poročila o tem zborovanju, šele vidi, kako veliko vlogo je igralo slovensko trgovstvo, ki je takrat zbiralo vse nacionalne sile slovenskega gospodarstva. Saj je združevalo trgovsko društvo »Merkur« vse slovenske trgovce bivše Kranjske, Štajerske, Primorske ter Koroške. Shoda so se udeležili tudi trgovci iz Trsta, Gorice, Celovca, Dalmacije in od drugod, kar je še povzdignilo pomen tega shoda. Poročilo pravi, da je bil prvi vseslovenski trgovski shod izhodišče v zgodovini slovenske trgovske organizacije. Pomemben je ta trgovski praznik ne le zategadelj, ker je prvi svoje vrste, marveč zato, ker so izginile tesne meje posameznih kronovin in so prihiteli v slovensko središče trgovci iz vse Slovenije.

Slovensko trgovstvo je položilo na tem zborovanju temelj splošno slovenski organizaciji, začrtalo si je pota, po katerih mora hoditi slovensko trgovstvo v svoji prid in korist slovenskega naroda.

Tisto leto je stopil tudi izpremenjeni avstrijski obrtni red v veljavo. Ustregel ni zahtevi peticije, ki jo je takrat podpisalo nad stotisoč trgovcev bivše Avstro-Ogrske monarhije za uvedbo dokaza usposobljenosti za vse stroke. S tem obrtnim redom so delale naše organizacije vkljub številnim zahtevam po izenačenju obrtne zakonodaje do uzakonitve novega obrtnega zakona v naši državi Jugoslaviji t. j. do 5. novembra l. 1931, oziroma 9. marca l. 1932.

Drugi mejnik gibanja slovenskega trgovstva je bil l. 1920. 11. april, ko se je vršil drugi slovenski trgovski shod v Ljubljani. Na tem shodu se je ustanovila tudi naša odlična Zveza trgovskih združenj za Dravsko

⁴ O razvoju gremijalne trgovske šole od l. 1908. do danes prim. jedrovito razpravo Rado Gruma »Razvoj gremijalne trgovske šole« v Ljubljani v Trgovskem Tovarišu 1931, jubil. št. 4, str. 78—87.

banovino. Za naše gospodarstvo je bil ta dan znamenite važnosti. Zveza je imela še drug pomen. Predpogoj in izhodišče je bil, da stopi naše slovensko organizirano trgovstvo v bližnji bodočnosti v tesnejši stik s hrvatskimi in srbskimi organizacijami v ta namen, da si naše trgovstvo ustanovi centralno združenje jugoslovanskega trgovstva s sedežem v Beogradu.

V tem smislu je Zveza delovala in trdno ter premišljeno stopala po začrtani poti polnih 14 let in tako je meseca maja t. l. na skopljanskem kongresu dovršila svojo vzvišeno nalogo in dosegla svoj cilj. Ustanovljena je bila centrala zvez trgovskih združenj s sedežem v Beogradu. Kolikega pomena je ta Zveza za koristi našega trgovstva, vidimo šele danes, ko smo polnih 15 let bili nepovezani s tovariši Hrvati in Srbi ter smo vodili borbo posamezno, kar je stalo naše gospodarske kroge mnogo nepotrebnega razburjenja in truda, čim danes stojimo strnjeni in močni v enotni organizaciji vse države.

Bodočnost bo pokazala prav gotovo, da nam manjka še četrti brat t. j. bratje Bolgari, s katerimi smo v preteklem letu navezali prav tesne bratske stike in ni daleč dan, ko bomo stali tudi s temi v najožjih stikih v pogledu gospodarskih vprašanj.

Leto 1932. je bilo tretje razdobje slovenskega trgovstva. Vseslovenski trgovski shod na naši severni meji v prelepem Mariboru se je vršil pod vtisom težke gospodarske depresije, padca cen, neuspeha na mednarodnih konferencah, brezposelnosti, omejevanja kreditov, naglega dviganja vlog iz denarnih zavodov, bega denarja v inozemstvo, strogih deviznih predpisov, uvedbe novih davščin, taks itd. Skratka v dobi negotovosti in polni skrbi. Treba je bilo globokega razumevanja in samozatajevanja ter iskrene ljubezni do domovine in države; žrtve so bile neizogibne. Nad 6 tisoč obratov je ustavilo svoje delovanje. Seleksijski proces je postal pod silo težkih gospodarskih razmer preoster, reže slabo in dobro.

Prestop v drugo stoletje naše trgovske organizacije nam ne odpira lepih perspektiv, a vendar trgovstvo ne bo klonilo malodušju. Optimizem, ki goni trgovca, ga navdaja z novimi in svežimi močmi ter močno voljo, da bo naša mlada država prebila tudi te hude čase in v tem prepričanju se zaveda, da je spas trgovstva le v močni, lepi ter solidarni domovini Jugoslaviji.

Vodilna misel slovenskih trgovskih vodnikov je bila na vseh velikih zborovanjih in tudi manjših sestankih red in solidnost pri upravljanju gospodarstva, zlasti pa, vladanje solidnosti v našem denarstvu. Pri odločevanju v gospodarsko političnih stvareh je stalo slovensko trgovstvo vedno na odločnem stališču, da morajo priti do veljave povsod in vsekdar izkušeni strokovnjaki, ki imajo resno in pošteno misel delati za blagor svojega stanu in dobrobit države. Že leta 1907. so slovenski trgovci zahtevali, da se mora v državi ustanoviti gospodarski svet, v katerem bo mogoče industriji, trgovini, obrti in kmetijstvu razpravljati in sklepati o najvažnejših vprašanjih. Takratni voditelji naših gospodarskih organizacij so ugotovili, da v parlamentu žal ni obeležja za mirno gospodarsko delo. Le v centralnem zboru bo dana gospodarstvenikom najboljša prilika, da se spoznajo in razgovorijo z zastopniki naših gospodarskih panog iz vseh delov naše lepe domovine.

Ta ugotovitev velja tudi za današnje razmere in vidimo, da se ta zahteva stalno ponavlja na vseh zborovanjih naših gospodarskih organi-

zacij in se bo ponavljala tudi v drugem stoletju naše organizacije združenja trgovcev in želimo, da bi merodajni činitelji to zahtevo uvaževali, ker smatramo, da je ta zahteva upravičena v interesu gospodarstva in države.

Ko pregledujemo zgodovino borbe slovenskega trgovstva ugotavljamo, da je slovensko trgovstvo bilo že od početka borbeno, navdihnjeno s slovanskimi idejami, ki so se ukoreninile še posebno ob septembrskih dogodkih, ko je bila dana parola »Svoji k svojim«. Lepa je ta zgodovina našega trgovstva, treba bi jo bilo zbrati v posebno knjigo, ki naj bi pričala sedanji mladi generaciji odličnost, strumnost, vestnost in poštenost slovenskega trgovstva, ki je šla preko mej prejšnje države in je ostala tudi v naši ljubljeni državi na odličnem mestu.

Če imamo Slovenci danes v svojih organizacijah tako lepo število odličnih tvrdk, je to zasluga naših prednikov, ki se niso ustrašili ne časa ne truda, da so ustvarili lepe temelje bodočemu trgovskemu pokolenju, zato je sveta dolžnost sedanje generacije trgovstva, ki prestopa v drugo stoletje organiziranega dela, da se poglobi v zgodovino svojih prednikov, ki naj bo zlati nauk za njo.

Dr. Rudan:

DONESKI K PRISELITVENEMU PROBLEMU LJUBLJANSKEGA TRGOVSTVA

Znano dejstvo statistike je, da se množe sodobna srednja in velika mesta ne toliko po rojstnem prirastku domačega meščanstva, kakor po priselitvi od zunaj, zlasti iz bližnje in daljne okolice. Meščanski rodovi se niso držali v mestih niti v dobi vesplošne vezanosti po navadi več nego pol stoletja; v 19. veku pa gre proces odmiranja rodov še hitrejšo pot. Ko bi ne bilo trajnega pritoka iz dežele, bi mesta nevdržno izumrla. Vzroki za to priselitev, ki se pojavlja v večji meri od druge polovice 19. stoletja, so predvsem prilike za hitrejši in boljši zaslužek, oziri na udobnejše življenje, kopičenje uradov, ustanavljanje tvorniških podjetij, socialnih ustanov itd.

Tudi v socialni strukturi Ljubljane se kaže ta pojav, med drugimi tudi v njega trgovstvu.¹ Vendar se obnova trgovstva zaradi posebne geopolitične lege Ljubljane med morjem in celino, med zapadom in vzhodom, ni omejevala zgolj na dotok iz domačih dežel; tudi politični in vojni dogodki so povzročali priseljevanje iz čestokrat zelo oddaljene tujine (Napoleonove vojske, Ljubljanski kongres), prav tako tudi velika gospodarska dela (osuševanje barja, gradba južne in gorenjske železnice). Konec 18. stoletja opazujemo med imeni domačega izvora (Čebulj, Damijan, Dežman, Hojnik, Jaklič, Kancijan, Kuk, Mulej, Pesjak, Pilar, Primic, Rode, Ser nec, Smole, Umnik, Vogou) močan dotok imen italijanskega porekla (Alborgetti, Andriolli, Bartolotti, Bononi, Bosizio, Carniatti, Castagna, Coloretto, De Rossi, Dicorona, Gasperotti, Gloria,

¹ Prim. članek Dr. R. Andrejke »Nekaj črtic iz gospodarskega življenja Ljubljane pred 100 leti«, Trgovski Tovariš 1934, št. 3—4, str. 48 in 49.

Grasselli, Nolli, Paternolli, Sarlori, Simonetti, Tambornino, Velasti, Venazzi, Zanier in dr.), v prvi polovici 19. stoletja pa tja do l. 1860. stalen pritok iz nemških kronovin Avstrije, pa tudi iz Nemčije same. Naraščajoči dotok iz čeških dežel se javlja v drugi polovici 19. stoletja, manjša je v tej dobi priselitev iz sosedne Hrvatske, znatnejša iz Ogrske.

Najmočnejša in trajna skozi vse 19. stoletje pa je priselitev iz slovenskega ozemlja. Pri tem prednjači Gorenjska z bližnjo ljubljansko okolico (več ko polovica vsega dotoka), njej sledi z 20 odstotki Dolenjska. Razmeroma majhna je priselitev iz Notranjske, Goriške in Primorja, kar je umevno, ker vabijo tod bližja pomorska mesta Trst in Reka. Znatno število priseljencev (18%) je dala Ljubljani slovenska Štajerska južno od črte Pohorje—Ptuj; pičel je pa dotok iz slovenske Koroške.

V naslednjem se je napravil poizkus, podati sliko te priselitve s tem, da se navajajo priselniki trgovskega poklica po njih imenu, rojstnih podatkih in kraju (občin), kjer so bili domovinsko pristojni. V prvem delu, ki je tu priobčen, je obdelano slovensko ozemlje, v drugem se bodo obravnavale tuje dežele. Poizkus je prvi te vrste, viri pogostoma nedostatni, zato ne more biti pregled tako popoln in izčrpen, kakor bi bilo želeli. Vendar se je skušalo zajeti toliko prvotne tvarine, da se na njeni osnovi lahko gradi naprej.

I.

DOSELITEV IZ SLOVENSKEGA OZEMLJA

1. Ljubljanski predkraji

Šiška: Matija Matjan (Mathian), r. 1806 v Sp. Šiški 28, mizarški podjehtnik, tvorničar in trgovec s pohištvom na Dunajski cesti 12/14; Peter Laznik (Lassnik), r. 1831 v Sp. Šiški 14, trg. s špecerijo na Marijinem trgu (Wolfova 1); Henrik Maurer, r. 1844 v Sp. Šiški 24, trg. s špecerijo in železnino na vogalu Gosposke ulice in Nemškega (sedaj Napoleonovega) trga; Josip Rojina, r. 1871, krojač in trgovec s konfekcijo, Aleksandrova cesta 3.

Vič: Andrej Malič (Mallitsch), r. 1768 na Viču, velezaložnik vojaštva z mesom (Fleischausschrotungsentrepeneur), mlinar in trgovec z moko, restavratorec in hotelir v Kapucinskem predmestju 59 (danes Šenburgova ulica 7, odnosno Aleksandrova cesta 1); Josip Terdina, r. 1841 na Viču 37, trg. s špec. in kolon. blagom, Stari trg 23; Ernest Ločnikar, r. 1855, tvorničar salam na Viču.

2. Ljubljanska okolica

Bistra pri Borovnici: Karl Galle, r. 1831, Viktor Galle, r. 1844, Henrik Galle, r. 1854, tvorničarji; Karl družabnik Terpinčeve papirnice v Vevčah, zadnja dva imetnika tvornice žičnikov v Poljski (današnji Komenskega) ulici 3.

Borovnica: Ivan Krivic, r. 1874, špec. trgovina, Frančiškanska ulica 8.

Dobrova: Josip Ciuha, r. 1876 na Hrušici pri Dobrunjah, trg. z manuf. blagom, Stari trg 1.

Dol: Josip Levč (Leuz), r. 1842 v Dolu, trgovina s špec. blagom, Št. Petersko predm. 18 (danes Resljeva cesta 1); Jožef Vidmar, r. 1859 v Dolu, dežnikar na Starem trgu 20.

Dolsko: Lovrenc Peterka, r. 1807, platnar, Šolski drevored 1 (Kresija); Jakob Simenc, r. 1856, vrtnar in trgovec s cveticami, Gradišče 16; Ivan Marchiotti, r. 1867 v Podgori, pristojen v Poljane pri Škofji Loki, trgovec z usnjem, Sv. Petra cesta 30; Henrik Simenc, r. 1885, krtičar in trgovec z galanterijo, Šelenburgova ulica 1; Ivan Bizjak, r. 1855, pekovski mojster v Ljubljani, Poljanska cesta 22, njegov sin Viljem Bizjak, r. 1892 v Ljubljani, ustanovitelj velike tvornice keksov v Zagrebu.

Horjul: Blaž Jesenko, r. 1847, trgovec z obleko Stari trg 11.

Hrušica pri Dobrunjah: Jožef Ciuha, r. 1876, trgovec z manufakturnim blagom, Stari trg 1; Anton Verbič, r. 1888, trgovec s špecer. blagom in delikatesami, Stritarjeva ulica 9.

Kamnik pri Preserju: Ivan Bonač, r. 1813 istotam, branjevec, oče knjigoveza in trgovca s papirjem na Poljanski cesti 2, Ivana Bonača, r. 1846, pozneje ustanovitelja kartonažne delavnice v Šelenburgovi ulici 5.

Laverca: Miha Lenče, r. 1852, trgovec z dež. pridelki in špecerijo, Jurčičev trg 1, Josip Lenče, r. 1854, trgovec z vinom in gostilničar, Wolfova ulica 4.

Pirniče: Janez Knez, r. 1825, trg. z deželnimi pridelki, pozneje gostilničar in župan v Sp. Šiški, oče Ivana Kneza, r. 1853 v Podgori.

Podgora: Ivan Knez, r. 1853, sin Janeza Kneza, veletrgovec z žitom in deželnimi pridelki, tvorničar in gradbeni podjetnik, predsednik trg. in obrtne zbornice itd. na Mar. Terezije cesti 1 in 3 (danes Gospo-svetska cesta 1 in 3).

Podsmreka pri Brezovici: Matija Kušar, r. 1803, prekupec z žitom; Josip Kušar, njegov sin, r. 1838 v Ljubljani, trg. z žitom in mlinski podjetnik, Gradišče 15 in Vegova ulica 6.

Podutik: Franc Vodnik, r. 1793, klesar v Št. Petrskem predmestju 60 (danes Vidovdanska 10); Alojzij Vodnik, r. 1868, klesarski podjetnik, Kolodvorska ulica 34.

D. M. v Polju: Janez Nep. Več, r. 1824 v Vevčah, trg. z manufakturno, Šolski drevored 1 (Kresija).

Selnik pri Golem, obč. Želumlje: Ivan Železnikar, r. 1852, kramar, Pogačarjev trg 1.

Sneberje: Josip Janež (Janesch), r. 1762, usnjar v Št. Pet. predmestju 5 (Sv. Petra cesta), oče usnjarja Franceta Janescha, r. 1780, ded Ivana Janescha, r. 1818, ustanovitelja Janescheve usnjarske tvornice na Sv. Petra cesti 70.

Tomačevo: Franc Šumi (Schumi), r. 1848, slašičar in tvorničar kanditov v Gradišču 9.

Vrhnika: Matevž Krašovic, r. 1791, kramar pozneje trgovec z galanterijskim blagom, Mestni trg 240 (20); Ivan Korenčan, r. 1873, trg. z galanterijskim in drobnim blagom, Mestni trg 20; Josip J. Kavčič, r. 1895, trgovec in industrijalec, Aleksandrova cesta 12; Josip Kette, r. 1883 v Kočevju, trg. z modnim blagom, Aleksandrova cesta 3.

Stara Vrhnika: Primož Caserman, r. 1848, krojač in prodajalec obleke Wolfova ulica 6, potem Šelenburgova ul. 4.

Zalog: Ivan Perdan, r. 1837, trgovec s špecerijskim blagom Vodna ulica 4 (danes Krekov trg 11), prvi zastopnik zavarovalnice Riunione adriatica v Trstu, predsednik trgovske in obrtne zbornice.

Zapuže pri Št. Vidu nad Lj.: Anton Kanc, r. 1868, drogerija Šelenburgova 3, potem Židovska ulica 1.

Zgornji Kašelj: Ivan Jamšek, r. 1836, trg. z manuf. blagom Mestni trg 234 (14).

3. Gorenjska

Begunje pri Lescah: Jožef Bernard, r. 1820, steklar in trg. s steklom, Št. Pet. predm. 2 (Sv. Petra cesta 3), pozneje Marijin trg 3; Franc Kolman, r. 1839, steklar in trg. s porcelanom, Mestni trg 7 in 16; Matevž Supan, r. 1844, trg. s špecerijo, Kapuc. predmestje 79 (Dunajska cesta 4); Jožef Jeglič, r. 1859, trg. s špecer. blagom, Jurčičev trg 1, potem ravnatelj Gospodarske zveze.

Blagovica: Albin Smerkolj, r. 1886 v Krminu v Furlaniji, žitni trgovec Mišičeva 2.

Brod pri Bohinjski Bistrici: Tomaž Mencinger, r. 1873, špec. in delikat. trgovina, Sv. Petra cesta 35, potem 42.

Dob: Anton Bajec, r. 1866, vrtnarsko podjetje Tržaška cesta 34, cvetličarna Pod Trančo 2.

Drulovka: Jožef Seunik, r. 1829, čevljar in prodajalec usnja; njegovi sinovi Jožef Seunig, r. 1863, trgovec, Zaloška cesta 3, Ivan Seunig, r. 1867, trg. z usnjem, Sv. Petra cesta 5 in Karl Seunig, r. 1871 v Ljubljani, veletrg. z usnjem, Marijin trg 2, pozneje Prešernova ulica 6 in 8.

Gorenja vas-Trata: Gvidon Čadež, r. 1881 v Trstu, trg. z manuf., Stari trg 11, potem Mestni trg 14; Maks Sever, r. 1883, trg. s semeni in dež. pridelki, Wolfova ulica 12, zdaj Gosposvetska cesta 5.

Hotič nad Litijo: Anton Obreza, r. 1811, molar, Krojaška ulica 254.

Kamnik: Boštjan Ahčin, r. 1807 v Novem mestu, ključavničar; Gašper Ahčin, r. 1815 v Kamniku, ključavničar, Križevniška ul. 10; njegov sin Albin Karl Ahčin, r. 1843 v Ljubljani, trgovec z železnino, Gledališka (sedaj Wolfova) ulica 8; Janez Nep. Svetic (Swetitz), r. 1814 v Kamniku, trg. z manufakturo, Mestni trg 9, potem 13; Henrik Skodlar, r. 1817, trgovec z manufakturo, Mestni trg 263 (25); Josip Kordin, r. 1825, trg. s špecerijo, Pred Škofijo 4 (3); Anton Gril, r. 1848, trg. z manuf., Špitalska ul. 7; Josip Sparovic (Sparowitz), r. 1841, zlatar, Pred Škofijo 308 (16); Ana Sinkovec, r. 1849, trg. z modnim blagom, Mestni trg 10 in 18; Anton Schuster, r. 1851, trg. z manuf. blagom, Špitalska ul. 7, potem Mestni trg 25.

Kranj: Franc Galle, r. 1784, trgovec, graščak in industrijalec, Mestni trg 2; Simon Jalen, r. 1776, žitni trgovec in gostilničar, Dunajska cesta 2 (16); Josip Mayr, r. 1777, lekarnar, Marijin trg, odn. Sv. Petra cesta 1 (2); Žiga vitez Pagliaruzzi, r. 1790, trgovec in žimarski podjetnik, Cekinov grad, Šiška; Fidelis Terpine, r. 1795, trgovec in industrijalec, Mestni trg 8; Josip Pleiweiss, r. 1815, trg. z manuf. blagom, Mestni trg 24; Franc Babič, r. 1868, trg. s špecer. blagom, Dolenjska cesta 2.

Križe pri Tržiču: Franc Pogačnik, r. 1874 v Žiganji vasi, trg. z žitom in dež. pridelki, Celovška cesta 91, potem Dunajska cesta 67.

Kropa: Simon Pesjak, r. 1788 v Kropi in njegov sin Simon Luka Pesjak, r. 1816 v Ljubljani, žitna trgovec in prevoznik, Križevniška ulica 177 (sedaj 6); Miha Pesjak, r. 1780 v Kropi in njegov

sin Spiridijan Pesjak, r. 1821 v Ljubljani, trgovec z železom, Gledališka ulica 22 (danes Wolfova ul. 6); Lambert Karl Luckmann, rojen 1790 v Ljubljani (sin odvetnika dr. Josipa Luckmanna, r. 1760 v Kropi), trgovec s špecerijskim blagom in spediter, Slonova ul. 54 (Prešernova ulica 11, danes poslopje glavne pošte); Valentin C. Suppan, r. 1822 v Kropi, trg. s špec. blagom, Mestni trg 19; Ivan Fabian, r. 1827 v Kropi, trg. s špec. blagom, Vodnikov trg 2.

Lesce: Miha Jalen, r. 1774, žitni trgovec in gostilničar, Sv. Petra c. 90 (37).

Mekinje: Anton Gerkman, r. 1875, trg. z manuf. blagom Stritarjeva ul. 9.

Motnik: Ivan Mejač, r. 1857, trgovec s konfekcijo, Prešernova ulica 9.

Nevlje pri Kamniku: Alojzij Sušnik, r. 1873, trg. s špec. blagom, Zaloška cesta 13.

Podtabor pri Naklem: Ivan Gregorc, r. 1889, trgovec s kolonijalnim blagom, Vošnjakova ulica.

Polica pri Velesovem: Alojzij Zorman, trg. z deželnimi pridelki, Florijanska ulica 7.

Preserje pri Radomljah: Jakob Kobilca, r. 1820, dežnikar, Špitalska ulica 4 in Mestni trg 23.

Radovljica: Jakob Vason, r. 1795, trg. s špec. blagom, Špitalska ul. 278 (2); Filip Jakob Walland, r. 1797 v Predtrgu, trg. s špec. blagom, Mestni trg 263 (25); Primož Hudovernik, r. 1811, trg. z žimarskimi izdelki, Kolodvorska ul. 112 (12); Jakob Murnik, r. 1839, trg. s starimi kovinami, Sv. Petra nasip 35; Anton Meršol, r. 1841, trg. z drobnim in modnim blagom, Mestni trg 9; Ivan Soklič, r. 1856 v Predtrgu, trg. s klobuki, Wolfova ulica 6, potem Pod Trančo 1; Franc Goričnik, r. 1841, trg. z manuf. blagom, Mestni trg 263 (25); Ivana Jane, r. 1858, delikatesna trgovina, Marijin trg 8.

Repnje: Janez Kadivec, r. 1822, trgovec z usnjem, Prešernova ulica 36.

Rova pri Kamniku: Ivan N. Jerman, r. 1834, trg. z dež. pridelki, Sv. Petra cesta 6; Franc Jerman, r. 1855, molar, Poljanska cesta 9.

Selca nad Škofjo Loko: Matevž Rant, r. 1822, trgovec z mešanim blagom, Sv. Petra cesta 3 (2), potem Marijin trg 2; Tomaž Čemažar, r. 1801, trgovec s platnom, Špitalska ul. 10.

Smlednik: Jožef Verlič, r. 1885, veletrg. s kolonijalnim blagom, Dunajska cesta 31 in 33.

Stara Loka: Viktor Bajt, r. 1890 v Vižmarjih, trg. s cvetlicami, Selenburgova 6.

Stob pri Domžalah: Anton Dečman, r. 1863, trg. z lončenimi izdelki in tvorničar, Prešernova ul. 3.

Strazišče pri Kranju: Fran Golob, r. 1876, tvorničar, Glince.

Strohinj pri Naklem: Josip Stare, r. 1796, trg. s suknom in krojnim blagom, Stari trg 15 (3).

Škofja Loka: Luka Toman, r. okoli 1750, klesar, Št. Pet. predmestje 61 (Kravja dolina 12), ustanovnik kamnoseškega podjetja Tomanov, danes na Resljevi c. 26 (Feliks Toman); Jakob Čik, r. 1853, kramar, Stari

trg 16 (5), potem Mestni trg 9; Oroslav Dolenec, r. 1853, medar, Gledališka ul. 40 (danes Wolfova ulica 10); Rihard Sušnik, r. 1877, lekarnar, Marijin trg 5.

Tržič: Franc Mally, r. 1815, trgovec z usnjem in tvorničar, Kolodvorska ul. 20 in Sv. Petra cesta 20; Matevž Urh, r. 1822, pivovarnar, Florjanska ulica 96 (24); Jakob Karl Pollak, r. 1853 v Kranju, trgovec z usnjem, Dunajska cesta 19, ustanovnik tvornice usnja »Indus«; Andrej Šarabon, r. 1860 pri Sv. Ani nad Tržičem, veletrgovec s špec. blagom in dež. pridelki, Zaloška cesta 1.

Tunjice pri Kamniku: Jurij Verovšek, r. 1837 v Tunjicah, vrtnar, Dolga (danes Dalmatinova) ulica 1; njegov sin Jurij Verovšek, r. 1870 v Ljubljani, veletrg. z železnino, Dunajska (Tyrševa) c 16.

Vir (obč. Dob) pri Domžalah: Franc Stupica, r. 1868, veletrg. z železnino, Gosposvetska cesta 1.

Zabreznica pod Stolom: Ivan Justin, r. 1831, trg. s špec. blagom, Zoisova cesta 10; Janko Baloh, r. 1885, trgovec z galanterijo, Stari trg 5.

Zgornje Jarše pri Domžalah: Ignacij Žargi, r. 1866, trg. z drobnim in modnim blagom, Slonova (danes Prešernova) ulica 16, potem Sv. Petra cesta 2.

Zgoša pri Lescah: Štefan Tauzher, r. 1802, trg. z lesom, Bežigrad, Janez Tauzher, r. 1813, trg. s špec. blagom in delikatesami, Mestni trg 23.

Železniki: Jožef Martinčič (Martintschitsch), r. 1787, žitni trgovec in prevoznik, Kapucin. predmestje 3 (Dunajska cesta 12 in 14); Maks Plautz, r. 1812 in Janez Nep. Plautz, r. 1815, trgovec s špec. blagom, Stari trg 153 (32); Elizabeta Demšar, omož. Peterka, r. 1819, trgovka s platnom in krojnim blagom, Šolski drevored 1 (Pogačarjev trg 1).

4. Dolenjska

Brezovo pri Višnji gori: Josip Bahovec, r. 1851, molar, Florjanska ulica 34.

Crnomelj: Jožef Lozar, r. 1831, trgovec z manufakturnim in drobnim blagom, Mestni trg 7; Anton Škof, r. 1868, trgovec z galanterijo, Pred Škofijo 15.

Drnovo pri Krškem: Feliks Urbanc, r. 1850, veletrg. z manuf. blagom, Mestni trg 14; od 1897 Miklošičeva 2.

Fara pri Kostelu: Josip Zidar, r. 1874, pristojen v občini Novi Lazi, okraj Kočevje, trg. z dežel. pridelki, Dunajska cesta 31.

Grosuplje: Franc Vidic, r. 1760 v Stranski vasi, žitni trgovec in gostilničar, Poljansko predmestje 71 (26), danes Ambrožev trg 10.

Hinje pri Žužemberku: Miha Šušteršič, r. 1806, žitni trgovec in gostilničar, Gradišče 24 (7).

Kočevje: Andrej Seemann, r. 1793, žitni trgovec, Gradišče 17 (danes Rimska cesta 2); Nikolaj Recher, r. 1767, žitni trgovec, Gradišče 17 (Rimska cesta 2); Ivan Lininger, r. 1807, komisija in špedicija, Gradišče 19 (Rimska cesta 6); Ignacij Seemann, r. 1826, milar in trg. z milom, Vegova ulica 8; Jakob Schöber, r. 1829 v Obrernu, trg. s špecer. blagom, Dunajska cesta 6; Rajmund Ranzinger, r. 1850,

Zarečje pri Il. Bistrici: Karl Prelog, r. 1886, veletrgovec z modnim blagom, Gosposka ul. 1 in Židovska ulica 2.

Zilce pri št. Vidu nad Cerknico: Lovrenc Mikuš, r. 1822, dežnikar, Mestni trg 16.

6. Goriška in Primorje

Dutovlje: Luka Tavčar, r. 1819, trgovec in hotelir, Dunajska cesta 15.

Gorica: Viktor Bolaffio, r. 1853, trgovec z vinom, Kolizej, potem medvedova ulica 9.

Lipa pri Komnu: Josip J. Kavčič, r. 1895 na Vrhniki, — po očetu Josipu (roj. 1856) doma iz Lipe —, trgovec in industrijalec, Aleksandrova cesta 12.

Medea (okraj Krmin): Anton Stacul, r. 1861, trgovec s špecer. blagom in delikatesami, Šelenburgova ulica 4.

Pulj: Anton Deghenghi, r. 1858, lesni trgovec, Vošnjakova ulica 16.

Rovinj (Istra): Gabriel Piccoli, r. 1850, lekarnar, Kapucinsko predmestje 79 (Dunajska cesta 4).

Stanjel: Pavel Fabiani, r. 1882 v Sevnici, trg. z manufakturo, Stritarjeva ulica 5, po očetu, trgovcu Antonu pristojen v Štanjel.

Tolmin (Čezsoča): Henrik Kenda, r. 1857, trgovec z manufakturo, Mestni trg 17.

Trst: Franc Jožef Sartori, r. 1804, trg. z dež. pridelki, špecerijo in manufakturo, Breg 20; Rudolf Tenente, r. 1858, trg. s špec. blagom, Gradaška ulica 10; Viktorija Vrtnik, omož. Panholzer, r. 1861, trgovina z dež. pridelki in kostmi, Predilna (Pražakova) ulica 2; Karl Vecchiet, r. 1875, zlatar, Šelenburgova ulica 6.

Reka: Ivan Giontini, r. 1818, knjigovez, knjigarnar in antikvar, Mestni trg 17.

7. Slovenska Štajerska

Brežice: Josip Seunig, r. 1771 v Malem vrhu pri Brežicah, žitni trgovec, Gradišče 32 (4) in Igriška ulica 35 (8), lastnik gradu Bokale pri Dobrovi; njegov sin Vincenc Seunig, r. 1808 v Ljubljani, žitni trgovec in prvi zastopnik zavarovalnice »Assicurazioni Generali« v Trstu; Ivan Seunig, r. 1838 v Malem vrhu občine Globoko, trgovec z usnjem, Mestni trg 9; Ivan Kostevc, r. 1873 v Bojanem pri Brežicah, trgovec z manuf., Sv. Petra cesta 4.

Celje: Vincenc vitez Renzenberg, r. 1811, trg. s špecerijskim blagom, Mestni trg 281 (Pred škofijo 3); Andrej Druškovič, r. 1826 v Zavodni pri Celju, trgovec z lesom in gostilničar, Kapucin. predm. 65 (Dunajska cesta 11); njegov sin Andrej, r. 1861 v Zidanem mostu, trgovec z železnino, Mestni trg 10.

Dobrotna vas pri Konjicah: Franc Martin Regoršek, r. 1835, trgovec z manuf. blagom, Špitalska ulica 3.

Mahrenberg: Janez Mihael Storf, r. 1792, trg. s krojnim blagom (Schnittwaren), Mestni trg 10. Prišel je okoli 1830 iz Splita in vodil od 1835 trgovino umrlega Boštjana Friedricha za njega vdovo.

Maribor: Karl Pachner, r. 1799 v Varaždinu, trg. z manufakturo, Mestni trg 239 (19); Karl Mally, r. 1801 pri Sv. Marjeti pri

Mariboru, krojač in trg. z obleko, Pod Trančo 168 (2); Hedwiga Šarc, roj. Karner, r. 1879 v Kamnici pri Mariboru, trgovka s perilom, Šelenburgova ulica 5.

Mozirje: Ivan Grobelnik, r. 1864, trgovec z manufakturnim blagom, Pred Škofijo 1 in Mestni trg 20.

Pišeece, obč. Globoko: Anton Presker, r. 1850, krojač in trg. z obleko, Sv. Petra cesta 14.

Planinska vas (Št. Vid pri Planini), okraj Brežice: Melhijor Ravtar, r. 1881, trg. z delikatesami, Stari trg 19.

Ptuj: Alojzij Wasser, r. 1789, trgovec s špecerijo in prevoznik, Stari trg 21 (13); Franc Friedrich, r. 1835, trgovec z manuf. blagom, Mestni trg 279 (Pred Škofijo 2), potem Stari trg 154 (30); Franc Jesih, r. 1875 pri Sv. Tomažu pri Ptuj, trg. z manufakt. blagom, Stari trg 1; Venčeslav Breznik, r. 1888 v Varaždinu, trg. z železnino, Stritarjeva 7, po očetu pristojen v Ptuj.

Savinjska dolina: Tomaž Dreo, r. 1781, žitni trgovec, Građišče 19 (Rimska cesta 6), najbrž doma iz Mozirja.

Selnica pri Mariboru: Anton Schrey, r. 1814, mlinar in trg. z moko, Glince 6 in Kapuc. predm. 69 (Gospodsvetska 14).

Slovenjgradec: Karl Pammer, r. 1830 v Soteski (Ainöd) pri Slovenjgradu, tvorničar in rudarski podjetnik, Mestni trg 10.

Slovenska Bistrica: Anton Josip Krisper r. 1805, trg. z galanterijo in špecerijo, Mestni trg 264 (26), in njegov brat Josip Vincenc Krisper, r. 1815; Gvidon Pongratz, r. 1822, in dr. Oskar Pongratz, r. 1826, gradbena velepodjetnika in tvorničarja, Gosposka ulica 213 (1) in 219 (13); Janez Wölfling, r. 1821, skladišnik, Sv. Petra predm. 9 (Sv. Petra cesta 16); njegov sin Ludovik, r. 1856 v Ljubljani, poročen z Leopoldino Ivanetič, trg. z modnim blagom v Špitalski ulici 7; drugi sin Oton, r. 1859 v Ljubljani, trg. na Bledu; Baltazar Kapretz, r. 1830, slaščičar in kavarnar, Kongresni trg 2; Ivan Železnikar, r. 1877, trgovec z manufakturo in drobnim blagom, Marijin trg 1.

Šmarje pri Jelšah: Avgust Jagodic, r. 1864, trgovec z manufakturnim blagom, Špitalska ulica 3.

Št. Jurij ob juž. žel.: Edmund Kavčič, r. 1869, trgovec s špecerijskim blagom in z likerji, Prešernova ulica 52.

Št. Lenart v Slov. goricah: Henrik Wenzel, r. 1844, trg. s špecerijskim blagom, drogami in delikatesami, Mestni trg 23 in 24.

Trbovlje: Julij Klein, r. 1856, steklar, trgovec s steklom, Gledališka (Wolfova) ulica 4 in Frančiškanska ulica 7; Franc Čuden, r. 1890 v Retju, urar in zlatar, Prešernova ulica 1.

Žiže: Josip Olup, r. 1874 v Dražji vasi pri Žičah, trgovec z obleko, Stari trg 2.

8. Slovenska Koroška

Beljak: Ivan Aichholzer, r. 1763, trgovec z manuf. blagom, Mestni trg 237 (17).

Beljaška okolica: Jakob Klauer, r. 1844 v Volčinji vesi (Völkendorf) pri Beljaku, trgovec s špecerijskim blagom, Špitalska ul. 2, odnosno Pred Škofijo 1.

Celovec: Ignacij pl. Kleinmayr, rojen 1770, tiskarnar in knjigar, Mestni trg 2, potem Kolodvorska ul. 133 (15) in Kongresni trg 2; Janez Nep. Mühleisen, r. 1801, trgovec z mater. blagom in železnino, Nemški trg 205 (Napoleonov trg 7); Josip Schreyer, r. 1807, trgovec z manuf., špec. in galanterijo, Špitalska ul. 7; Andrej Schreyer, r. 1826, trg. z železnino, Dunajska cesta 16, z galanterijo Špitalska ulica 7; Jurij Lercher, r. 1813, knjigar Mestni trg 8, potem 5.

Poreče ob Vrbskem jezeru: Eduard Prückner, r. 1831, trg. z manufakturo, Sv. Jakoba trg 139 (2), po očetu pristojen na Dunaj.

Pliberk: Gašper Kanduč, r. 1769, trgovec, vojaški založnik, prevoznik in žimarski podjetnik v Stražišču, prišel v Ljubljano okoli 1803 iz Kranja, Kolodvorska ulica 14 (trgovski lokali na Jurčičevem trgu 1).

Zabnica: Jurij Možic (Moschitz), r. 1801, trg. s špecerijskim blagom, Poljansko predmestje 3 (Kopitarjeva 2); Matevž Oitzinger, r. 1823, trgovec s špecerijskim blagom, Cesarja Jožefa trg 2 (Krekov trg).

Železna kaplja: Ernst Stöckl, r. 1847, modna trgovina, Gledališka ulica 6, potem Kongresni trg 3.

II.

DOSELITEV IZ OSTALEGA JUGOSLOVANSKEGA OZEMLJA

1. Dalmacija

Otok Brač: Nikola Novaković, r. 1876 v Selcih na Braču, veletrgovec z vinom, Kolizej.

2. Hrvatska-Slavonija

Belovar: Emil Dobrič, r. 1871, trgovec z galanterijskim blagom, Prešernova ulica 9.

Čakovec: Ferdinand Neuwirth, r. 1846, trgovec z deželnimi pridelki, Dunajska cesta 14.

Karlovec: Edmund Terpin, r. 1820, trgovec in tvorničar, Ljubljana, Stari trg 22.

Koprivnica: Leopold Pevalek, r. 1875, trgovec s pisalnimi potrebščinami, Židovska ulica 4.

Korenica (Lika): Vaso Petričić, r. 1837 v Sarbu, obč. Korenica, trgovina z galanterijskim blagom, Mestni trg 259 (21).

Ogulin: Pavel Magdić, r. 1870, trgovec z modnim blagom, Mestni trg 17, potem Šelenburgova ulica 7.

Pregrada: Franc Kasch, r. 1838 v Preslinu, obč. Pregrada, trgovina z galanterijskim in drobnim blagom (tvrdba Bilina & Kasch), Židovska ulica 1.

Sisek: Pavel Pollak, r. 1873, trgovec z žitom, Robert Pollak, r. 1874, trgovec z žitom, oba pod tvrdko »brata Pollak«, Dunajska cesta.

Varaždin: Julij Moises, r. 1840 in njegova sinova Robert, r. 1871 in Feliks Mosković, r. 1878, trgovci z usnjem, Jurčičev trg 2.

Vukovar: Oroslav Bernatović, r. 1854, trgovec s konfekcijo, Mestni trg 5.

Zagreb: Milan Rosner, r. 1864, veletržec z žganjem in likerji, Celovška cesta.